

bella potissima civilia nobis explicanda sunt: nam si quid de bello Piratico, quod hoc iam intervallo (A. U. 650.) coeperat, diligentius sit dicendum, ad sequentem quoque periodum, qui maxime gestum est, commodius referretur.

S. S. Legatum
regni
Cyrenaiici.

§. V. Sed, quoniam in Africa adhuc versamur mentio hic facienda est alterius hereditatis regie. (Asiam testamento Attali Romanis accessisse ante vidimus) quam Populus Romanus crevit *Ptolemæo Apione Cyrenarum Rege mortuo*. Fuerat hic *Ptolemæi Evergetis* ejus nominis secundi, qui *Physcon* etiam dictus est, filius ex pellice susceptus *b*; qui joeculari cognomine *Apion*, hoc est, *macer* dictus fuit; quod eum patri, qui *crassus* & *obesus* fuerat, comparavissent: nisi verius sit, eum a *Deo Ægyptiorum Apis* id nomen habuisse. Huic pater testamento Cyrenarum regnum reliquerat: ipse moriens A. U. 657. Populum Romanum heredem instituit. Sed Senatus ejus regni civitates liberatas esse voluit *c*; quæ, cum postea a tyrannis oppressæ essent, ea occasione usi Romani Cyrenaicam in provinciam formam redegerunt per *Lucullum*, qui missus a Sulla ad leges Cyrenæis ferendas fuerat *d*. Hæc provincia postea ex instituto Imperatoris Augusti eundem eum *Creta Inisula* Præsidem habuit *e*. An vero duo fuerint *Ptolemæi*, qui Populum Romanum heredem reli-

que-

a *Vid. Cic. Agr. ar. II. cap. 19.* b *Justin. L. XXXIX. cap. 5.* c *Liv. epit. 70. d Plur. Lucull. p. 492.* e *Vid. Dion. L. LIII. p. 341. et. reg. 1548.*

querunt, maturiorem considerationem meretur. Credit illud *Sigonius a*; & putat superiorem *Cyrenas Populo R.* testamento reliquisse, cum eo ut liberæ essent; posteriolem, cognomine *Apionem*, cum *Cyrenæica aridam etiam Libyam*: sed auctores, quos citat *Jordanem & Sex. Rufum*, non magnæ sunt, præsertim in rebus hujus ævi, auctoritatis; & *Ammianus* etiam *Marcellinus b*, licet nobilis scriptor, nimis ab hoc quidem seculo remotus est, quam ut tuto fides ei adhiberi possit.

LIBER OCTAVUS.

CAPUT PRIMUM.

De seditione Drusi, & bello Sociali, quod Italicum etiam, & Mariscum dicitur.

§. I. **C**um, ut dictum est, in horum §. I. *Ori-* temporum historia quædam *ge. belli socialis.* auctorum veterum inopia non satis certo tradi posse certissimum sit, rerum tantum capita persequi cogimur: nec seriem earum continuam pertexere possumus. Et primo quidem, post ea que libro proximo narravimus, occurrit nobis seditio *Drusi ann;* & quod ei annexum fuit, gravissimum bellum cum *sociis Italici gentibus* gestum. Vocatur

Tom. II. G tur

a *De ant. jureprov. L. II. c. 16.* b *Vid. cum L. XXII. in f.*

tur hoc bellum non tantum *Itanium* a; sed etiam *Sociale* & *Marsicum*. Et *Sociale* dicitur, quod Italia a Romanis quidem esset subacta; sed nec tota, nec pars ejus in provincie formam redacta esset: unde *Socii* dicebantur Populi Italie, non *subditi*: & plerique suis legibus suisque magistratibus utebantur. *Marsicum* autem vocatur hoc bellum b; quod hoc tempore *Marsi* (gens hac hinc circiter *Fucinum* lacum incolebat) vel precipui inter *Italie* Populos forent: quodque illi potissimum, & eorum Imperator *Silo Popedius* hoc bellum Romanis intulerint c. Causa belli sociis Italiciis erat sane exquisita: cum enim suo sanguine suisque opibus civitatem Romanam ex mediocri maximam fecissent, justissime profecto jus illius civitatis, que magnam incrementi sui partem ipsis debebat, flagitarunt d. Sed indignissime semper Romani tulerant, si quis in hoc negotio vel hiscere ausus fuisset: & jam antea dictum est, quanta cum indignatione exceperint Romani postulata Latinorum petentium, ut aliter Consul & aqua pars Senatus ex Latio crearentur. ⁴⁴ Et libro *precedente* f vidimus, Cajum Gracchum in secundo suo tribunatu legem inter plures alias, quas perniciosas esse optimates censebant, tulit.

a *Serabo* L. V. n. 241. b *Cic. Agrar.* II. cap. 33. *Horat. Od.* III. XIV. v. 18. *Id.* *Epod.* XVI. v. 3. *C. Velley.* L. II. c. 15. *seq. Serabo* L. V. nu. 271. *omn. d. E. Str.* L. III. c. 18. e *Supr.* L. II. c. 1211. §. 3. f c. 111. §. 3.

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 147
tulisse, ut sociis Italiciis jus suffragii in legibus ferendis esset; quam tamen, oppresso Graccho, irritam fuisse vidimus.

§. II. Sed postea Anno Urbis sexcentesimo sexagesimo secundo *M. Livius Drusus* Tribunus plebis (cujus pater, ut dictum est a, se promulgatione legum C. Graccho opposuerat,) similia moliri cepit. Observandum autem obiter est, huic Druso aliquando que a patre ejus facta sunt adscribi erroris latius gravi: idque, ut exemplum quod primum animo occurrit allegem, facit *Eruditissimus* *Tarraconensium* *Archiepiscopus Antonius Augustinus* in libro suo *de legibus*. Verum paulo altius etiam res est treperenda. Cum socii assidue spei dudum concepte insisterent, plerumque ex iis omnibus occasionebus intenti assidue Romam hiebant. Igitur Anno Urbis sexcentesimo quinquagesimo octavo Consules *L. Licinius* & *M. Mutius* ex Senatusconsulto legem pertulerunt, ut quisque in sua civitate jus redigeretur: qua lege ita animos Principum Italico-rumpopulorum alienatos esse dicit *Asconius*, b, ut ea vel maxima causa belli Italici, quod post triennium exortum est, fuerit. Antequam autem ad ejus belli descriptionem perveniamus, aliquid etiam de aliis Drusi legibus dicendum est. Ex etiam observandum est, non parum hoc

a *L. VII. c. 3. §. 3.* b *ad Or. pro C. Corn.* L. 131. *edit. Lugd. Lat. 1675. p. 969. ed. Grav. Cic. de Offic. L. III. c. 11.*

tempore turbas in Republica auctas fuisse; five per nintianoy novorum hominum ambitionem; five per nobilitium in honorum & magistratuum gestione sibi iosis asserenda pertinaciam. Sic, exempli gratia, A. U. 659, C. *Gaius Calpurnius* a homo novus nobilissimum candidatum (quod ei nomen fuerit non satis constat) in petitione Consulatus superavit *b*; alterumque etiam virum nobilissimum, *Volabellam* forte *Cornelium c*, permovit, ut a petitione desisteret. Atque anno sequente M. *Herennius*, obscurae sortis homo, superato viro nobilissimo & eloquentissimo L. *Marcio Philippo*, Consul factus est *d*. Et paulo post, ut jam vidimus, ipse Marius ab infima ad summam in Republica fortunam est proventus. Sed revertamur ad Drusum. Hic ergo Tribunus factus primum quidem de Itolorum causa nihil cogitasse videtur: sed illud tantum egisse, ut Senatui primum decus restitueret; quod, iudicis ipsi Legibus Sempronii & Servilia ablatis, multum erat imminutum. Et ferebantur potestate sua pessime abuti Equites: cuius rei exemplum insigne exibat damnatio P. *Rutilii*. Hic *Rutilius* jam Anno Urbis 632. Quaestor in Asiam fuerat profectus cum Mucio *Scavola Angure f*, qui eam provinciam Praetor sortitus erat: & rursus anno

a Cic. pro Mur. c. 7. *b* Quintus Cic. de petit. Consist. *c* Vid. Pigh. Ann. ad A. U. 659. *d* Cic. pro Mur. c. 17. *e* Id. de clar. Or. c. 45. *e* Vell. Pat. L. II. c. 14. *f* A. Scen. ad Divi. in Verr. c. 17.

anno Urbis 654. alterius *Q. Mucii Scavola* (qui Pontifex dicitur a Cicerone de amic. c. 1.) in eadem Asia fuerat legatus: provinciamque ab iniuriis publicanorum contra jus fasque in ea grassantium defenderat *a*. Idque eo majore successu, quod insigni auctoritate vir esset; quippe qui jam anno Urbis sexcentesimo quadragesimo octavo Consul fuisset; & Stoicæ philosophiæ addictus, cuius notitiam ex Panæti disciplina hauserat *b*. Sed inivisus equestri ordini, qui publicum eo tempore exercebat, per calumniam reus factus *Rutilius* damnatus est: quanquam summa innocentia vir esset *c*. Quemadmodum etiam apud socios gratissimus fuit uterque Mucius: quippe qui *Muciam* diem festum & ludos celebrabant in honorem quidem prioris Mucii institutos *d*; sed eo celebriores, quod etiam alterius Mucii virtutes in grata apud socios memoria essent. Neque passim hoc tempore honores illi vulgabantur, quemadmodum paulo post est factum; cum praesidibus provinciarum, etiam ante quam mores eorum percognitos haberent, e jusmodi honores tribuerentur; ut facile ex Cicerone cognoscimus. Equitum iniuriis igitur obviam iturus Drusus

a Liv. epit. 70. *b* Cic. de clar. Orat. c. 30. *c* De Offid. L. III. cap. 2. *d* Id. pro Fimbrijo cap. 13. *e* De Orat. L. I. cap. 53. Vell. Patere. L. II. cap. 13. *f* A. Scen. ad Divi. in Verr. c. 17. Vid. *e* Cic. Verr. II. c. 21. *e* Attic. V. 12.

fos, & simul eum ordinem Senatui recon-
 ciliaturus legem judicariam tulit, ut
 iudicia pones Senatores simul & Equi-
 tes essent, pari numero iudicium ex utro-
 que ordine lecto; ut ergo trecenti
 ex ordine equestri iudices allegi debue-
 rint, cum trecenti etiam hoc tempore Se-
 natores essent: atque, ut ita ex duobus
 istis ordinibus iudicium decerni conici-
 berentur. Voluitque præterea, ut
 causam dicerent, qui munerum ob jus di-
 cendum acceptorum suspecti habebantur
 a: quod crimen jam in morem verterat,
 adeoque vulgare erat, ut *iudiciorum me-
 ritum* solam causam belli Italici faciat Ci-
 cero b. Ita his duabus legibus utrius-
 que ordinis invidiam sibi contraxit, cum
 & Senatores indigne ferrent, Equites sibi
 ita fere pares reddi; & Equites licrum
 adeo gratum, & jam sibi familiare a se
 magnam partem auferri indignarentur c.
 Cum tamen egregie quidem se de utroque
 ordine meritum esse putaret Drusus; et-
 iam tertium ordinem, sive plebem sibi con-
 ciliandam esse statuit; (nam omittimus
 legem, quam tulit, ut octava pars æris
 in denariis argento misceretur.) pro-
 posuitque legem, ut per Italiam & Si-
 ciliam colonie deducerentur d; utque
 Sempronia lex de frumento plebi viri-
 tim.

a Appian. Civ. L. I. num. 372. Vid. Cic. pro
 Cluent. c. 55. seq. b de Offic. L. II. c. 27. c Sex.
 Aur. Vitor. Ee visitor idem colligit posse ex
 Cic. pro Cluent. c. 6. licet locus plano corruptus
 sit. d App. d. l. n. 372.

tim dando servaretur. It ut, non
 sine causa dixerit, nihil se ad largitio-
 nem ulli reliquisse, nisi quis aut cœnum
 dividere vellet, aut cœlum a: His
 autem omnibus legibus latis, cum adver-
 sos tamen sibi ordines experiretur, tunc
 demum de civitate focis danda cogitasse
 videtur b; cum auxilio ad defensionem sui
 indigeret: licet tamen ipse prior summa
 violentia tum in *Capionem*, tum in Con-
 sulē *Philippum* fuerit usus: quorum al-
 terum legibus suis obnunciantem de saxo
 Tarpejo se dejecturum esse, minatus est;
 alteri, Philippo, legibus agrariis resistenti
 collam in comitio obtulit, ut mul-
 tus sanguis flueret e naribus: cui insu-
 per Drusus luxuriam exprobrans, *mu-
 riam e turris esse*, dicebat c. Nec inter
 singulos tantum vi res agebatur: sed cum
 Equitem Servilius Cæpio, Senatū Li-
 vius Drusus affereret, sic in urbe una,
 quasi in biuis castris (nam etiam signa,
 & aquilæ, & vexilla aderant) dissideba-
 tur d. Tandem, cum Latinorum promissam
 civitatem flagitantium postulata dif-
 ferre amplius non posset, Senatū voca-
 vit in curiam: ibique in magna frequen-
 tia a *L. Crasso* vehementissima contentio-
 ne animi, ingenti, virium permulta di-
 cta sunt: cui dicenti latus condoluit,
 sudorque multus consecutus est: ex quo
 quum cohorruiisset, cum febris domum
 rediit; dieque septimo e lateris dolore

a Flor. L. III. c. 17. b Vall. Pat. L. II. c. 14.
 c Sex. Aur. Vitor. d Flor. d. l.

consumptus est. Drusus quoque, cum immensa & incognita, que cum semper comitabatur, multitudine cinctus domum e foro reverteretur, in atrio domus suæ, incerto cædis auctore, cultello percussus, qui affixus lateri ejus relictus est, intra paucas horas decessit; ut quidem plurimi tradunt *b*. Nam alii sibi ipsi manus atulisse dixerunt *c*; alii, (& verius, ut videtur, dum ejus sententiæ auctor sit Cicero *d*, qui tum decimum sextum annum ætatis agebat,) percussorem ejus *Q. Varium*, de quo mox plura, fuisse scitperunt. Plinius denique *e*, caprinum sanguinem bibisse Drusum, tradit: sed vix vero simile est, quod addit, eum hoc fecisse, ut pallore & invidia venæui si-
bi dati insimulare *Q. Corpronem* inimicum posset. "Quicquid sit, detanti viri, & Tribuni quidem plebis, morte neque Populum consultum, neque questionem a Senatu decretam esse, idem Cicero testatur *f*: licet adeo Senatui favorit Drusus, ut ejus *peno patris* diceretur: quod nomen ejus patri jam plene tributum fuerat. Licet autem in auctores ejus cædis inquisitum non fuerit, tamen ejus invidiam penes Corpronem & Philippum Consulem fuisse quidam asserunt.

runt *a*. Leges ejus tanquam contra auspicia lætæ, referante Consule Philippo, uno Senatusconsulto sunt sublata *b*. Ultima vox ejus a bona animi conscientia profecta videtur: *Equando*, inquit, *propinquus*, *amicusque*, *similem mei civem habebis Republicæ?* Et ad motum etiam ejus integritatem referendum est, quod cum domum in Palatio edificaret, promitteretque ei architectus, ita se eam edificaturum, ut libera a conspectu, immunitique ab omnibus arbitris esset, neque quisquam in eam despicere posset: Tu vero, inquit, *si quid in te arvis est*, ita compone domum moam, ut quidquid agam ab omnibus perspicere possit.

§. III. Sed, licet ita sublatus esset Drusus, non ideo minus sociorum animi ad spem civitatis adipiscendæ erant erecti; qui jam ante Drusi mortem Consules Philippum ac Cælarum in Albano monte inter sacra feris Latinis occidere constituerant *d*: quod scelus proditione, vel ipsius Drusi indicio discussum est. Et nimia Equitum Romanorum in eos acerbitate etiam magis exasperati fuisse videntur. Erat *Q. Varius* e Tribunus plebis, cui etiam *Hybrida* cognomen fuisse dicunt: (*vastum hominem atque factum* dicit Cicero *de Oratore* L. 1. cap. 25.) sed

§. 3. *Tri-
tium
belli so-
cialis.*

G. 5. cer-

a Cic. *de Orat.* L. III. cap. 2. *b* Liv. *epit.* 71. *Vell. Pat.* L. II. c. 14. *Senec. conf.* ad Marc. c. 16. *Appian. de B. C. L.* I. num. 374. *c* Sen. *de brev. vit.* c. 6. *d* de *Nar. Deor.* L. III. cap. 33. *e* H. N. L. XXVIII. c. 9. *f* *Aur. Vitor.* *f* pro *Mil.* c. 7.

a *Sex. Aur. Vitor.* *b* *Vid. Cic. pro domo* cap. 16. *Acon.* ad *Or.* I. pro *C. Cornel.* pag. 660. *c* *ed. Græc.* *c* *Vell. Pat.* L. II. c. 14. *d* *Flor. L.* III. c. 18. *e* *apud Appian. Civ.* L. I. num. 373. *male Krieros Ouxætos dicitur.*

certum satis est, postremum illud interpretationem: tantum vocis Varius esse, quod ei propter obscurum jus civitatis inditum sit. Hic certe Varius, auctoribus Equitibus Romanis, legem de majestate tulit adversus intercessionem collegarum, „ Uti quæretetur, quorum dolo malo sociis spes civitatis injecta, & bel- „ li occasio data esset. „ Qua ratione sperabant Equites, se potentissimum quemque accensatoribus objicere, & ita ad suum iudicium delatos tam invidiosi criminis iudicare posse: sublatisque ea ratione inimicis majorem fore postea suam in Republica potentiam. Huic legi cum collega resisterent, Equites strictis pugionibus circumstantes eam perferri secerunt. Eaque lege multi viri insignes damnati sunt; ut etiam ipse Hybrida Varius h; alii, non expectato Populi de se iudicio in exilium abierunt. Ipsum etiam M. *Emilius Scaurum* Principem Senatus lege sua Varius reum ad Populum fecerat. Scaurus vero auctoritate sua & magnanimo responso totum iudicium discessit. Cum enim accusationem suam Tribunus plebis intentalset, nihil aliud respondisse fertur Scaurus e, quam, Varius *Suconensis Emilius Scaurum* ait, socios ad arma coegisse. M. Scaurus Princeps Senatus negat. Testis nemo est. Utri vos, *Quirites*, convenit credere?

a Val. Max. L. VIII. c. 6. n. 5. Vid. Torrent. ad Horat. Sermon. I. VII. v. 2. b Cic. Bruto cap. 89. c *Quintil. Institut. L. V. c. 12. Sex. Asor. Millor.*

dece? Qua ratione ita omnium commoviti animos, ut ab ipso etiam Tribuno plebis confestim dimitteretur. Minus recte, ut puto, Valerius Maximus dicit a, pro rostris accusatum fuisse M. Scaurum, quod a Rege Mithridate pecuniam ob Rempublicam prodendam accepisset. Igitur Anno Urbis sexcentesimo sexagesimo tertio utriusque Consuli bellum cum sociis decretum est; quibus Legati & Tribuni militum adjuncti sunt peritissimi quique Imperatores, tam Consulares, quam Prætorii: quales fuerunt M. *Cornelius*, L. *Cinna*, L. *Sulla* prætorii; Consulares vero C. *Marius*, P. *Didius*, Q. *Catulus*, Cn. *Pompejus* Magni Pater, P. *Crausus*, viri rebus gestis ac victoriis ad rei militaris scientiam eruditi h; ut plures alios mittamus: quibus omnibus Proconsularis potestas est data: & singule sue regiones Italiae attribuitur. Italicorum etiam erant celeberrimi inter suos Duces *Gaius Popedius*, *Herius Aspinus*, *Vettius Cato*, vel P. *Vettius Scato*, quemadmodum apud Ciceronem *Philipp. XII. c. 11.* legitur, in quibusdam quidem editionibus: (*Crateri*, *S. hrevolii*, *Grævii*) nam in aliis, ut *Manutiana* & *Brucciana*, legitimus, *Carone*. In *Vellej* editione *Burmanni* et *Dresterj* *Cato* dicitur: ad quem locum *Vossius* tamen etiam *T. Vettius* reponi volebat. Erant præterea C. *Pontidius*, *Marinus Egna-*

G. 6. tius,

a L. III. c. 7. n. 8. b Cic. pro *Pontej. cap. 15.* *Vell. Pat. L. II. cap. 15. App. Al. Civ. L. v. 375. C. L. H. c. 16.*

nus, Telepinus Pontius, C. Papius Mutinus, & alii. Et cum maximis quidem Romanorum cladibus bellum hoc geritum est; ita ut primum Vettius Cato Consullem Sex. Julium vicerit, & exis duobus millibus reliquos in *Aferniam* Samnitium compulerit, quæ in fide Populi Romani perstitit. Et Consul statim quidem post prælium per fugam salutem sibi quaesivisse videtur. *L. Scipio* vero, & *L. Atilius* legati servili habitu sumpto elapsi sunt: Reliqui fame coacti tandem deditionem fecerunt. *Marius* etiam *Egnatius* duas Romanorum cohortes, *Vesuvius* per prodicionem capto occidavit. *Asulanum* quoque inter primos *Servium* Praetorem, *Fonzejumque* legatum occiderant. *P. Presentejus* legatum *Perpennam* fugavit, cæsis ex ejus exercitu circiter quatuor millibus. Ita ut *Rutilius* alter Consul adempto *Perpennæ* imperio reliquias ejus exercitus *C. Marius* traderet: Sed non eo minus *Licinius Crassus* a *M. Lamponio* clade idonea affectus est: & *Nola* per deditionem a *C. Papiro* capta, ubi milites ad focos transitionem fecerunt, duces a victore inedia necati sunt: inter quos præcipuus erat *L. Postumius* Prator a. Idem *Papius* mox multas urbes cepit, aliasque ad defectionem a Romanis compulsi. *Oxyntem* Jugurthæ filium *Venusina* custodia educatum & purpurea ornatum popu-

lati-

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 157.
laribus ejus *Cæsari* militantibus ostendit: prudenti quidem & felici consilio: nam ita crebris transfugiis factis, reliquos *Nimidas* in *Africam* dimittere Consul coactus est. In *Apulia* etiam *Canusini*, *Venusini* & multi alii defecerunt. *Papius* tamen *Cæsaris* Consulibus castra oppugnans magna fatis clade affectus est. At collega *Cæsaris* *Rutilius* in insidiis pertractus multos suorum amittit; & ipse paulo post ex vulnere moritur: legatus tamen ejus *Marius* eodem tempore hostium castra a paucis custodita expugnavit. Cum autem cadaver Consulibus, & aliorum nobilium virorum cadavera non pauca in *Urbem* ad sepulturam relata essent, tristis nimis ea pompa Senatui visa est: & factum est *Senatusconsultum*, „ ut qui postea in acie cecidissent, „ eo ipso loco humi conderentur a. “ *Rutilii* exercitus *Capioni* & *Mario* a Senatu commissus est: sed illum *Q. Pedius* transfugere se simulans (& quo hidem faceret, duos servos pueros more ingeniorum pretextatos adduxerat pro obsidibus, & plumbi etiam massas auro argentoque circumlitas) decepit: & in insidiis perductum cum plurimis fratrum interjecit. Per idem tempus etiam *Sex. Cæsar* a *Mario* *Egnatio* in vallem quandam compulsißus amissa majore parte exercitus ipse vix evasit. *C. vero* *Marius* *Marios* egregie repulsi, socio victoriæ *Sulla*. Qua victoria efferatos

ma-

magis quam fractos gentis ferocissimæ animos Appianus testatur. a ; ita ut repantis viribus etiam ultra Romanos la-cessere fuerint ausi. Parte alia Cn. Pompeii exercitus intra Firmum compulsus & obsessus est: sed mox verfa fortuna, cum hostes fortiter repulissent Romani, eorumque ducem *Africanum* strenue pugnantem interfecerunt; Aseulum, quo se receperant oppugnarunt. Hic *Judacilius* eorum Dux, cum oppidani nihil adversus Romanos moverent; contumaciz ejus auctores primum contrucidavit; inde cum amicis epulatus, cum jam probe adbibisset, venenum hausit, ac in rogam decubuit amicos hortatus, ut faces subderent. Atque ita, ne patriæ funus videret, suum ipse funus exiecutus est.

S. IV. Anno sequente Proconsul Cesar hostes, dum castra movent, aggressus ingentem eorum stragem edidit. Sed nihilominus agebatur Romanis metus, cum diversa parte Umbri Etruscique successu aliorum invitati defectionem agitare dicerentur. Itaque Senatus summa diligentia bellum curavit: maris inferi litoribus præsidia imposuit: libertos tum primum in militiam legit b; & quidem ad illam tantum custodiam maritimam, ut ex verbis Appiani elicitur c. Veruntamen paulo generalius hæc accipienda sunt: nam ad bellum jam etiam Jugurthinum Marius milites ex libertis legere coepit ut.

a *Civ. L. I. n. 378.* b *Liv. Epit. 74.* c *Liv. L. n. 379.*

ut ex Plutarcho a patet: ubi vox *servi* non *servum* proprie, sed *genus servile* notat, quo etiam continentur liberti; ut jam olim eum Plutarchi locum explicavit *Lippus b*. Et vario quidem eventu adhuc bellatum est; dum *L. Porcius Cossus* per hyemem Maris bellum inferens, & postquam jam aliquoties eos vicisset, castra eorum oppugnans occidit. Quæ res hostibus ejus prelii victoriam dedit. Oro-sius vero fides levior esse videtur, Consullem a C. Marii filio per invidiam prostratum in ipso prælii tumultu referentis c. Post hæc *L. Cluentius* Dux hostium Sullam primo congressu vicit: qui mox auctus accessu pabulatorum (quos primo prælio expectare neglexerat) cladem ipsi cum fœnore regressit: cum præcipue incommodum Clientio & fugientibus eveniret, quod Nolani metuentes, ne Romani simul irrumperent, unicum tantum portam suis aperire auderent. Ita in fuga triginta millia, circa muros alia viginti millia caesa dicuntur cum ipso Cluentio fortiter pugnante. Sed metuo, ne numerum caesorum nimium Appianus auxerit: quod vitium & præcis & novis historicis nimium quantum est famulare d. Inde Hirpinos Sulla vi ad fidem

a *Mariop. m. 410. b de Mil. Rom. L. II. dial. 2: c L. V. cap. 18. d Vid. P. Scriverii Barav. Vet. p. m. 123. in Didierica V. & alibi. Vid. & Lucian. quom. Conscr. sit. hist. pag. 616. ed. Grav. & Cl. 10. Cleric. Art. Crit. P. III. 3. 3. sup. LII. 5. 3.*

dem revocat: & in Samnitibus per totam statem res prospere gerit: ut rarior quam alius ante Consulatum tantas res gesserit. Solum tamen Cneum Pompejum *Serabonem* ex hoc bello triumphasse de *Afulanis Picentibus* ex tabulis Capitolinis discimus: quibus etiam alii ad stipulantur auctores *b*. Quae sane victoria metu liberatam Rempublicam, & bello quasi finem impositum fuisse tradunt. Et merito pauci ex hoc bello triumpho decerati sunt, cum *civile* potius, quam *externum* dicendum, & omnino calamitosissimum fuerit. Neque de bello civili Senatus triumphum decernere solebat. Alii tamen etiam legati hoc tempore res prospere gesserant: *A* nempe *Gabinus* adversus *Lunanos*; (sed qui in obsidione castrorum hostilium cecidit) adversus *Marrucinos Sulpicius*: qui totam eorum regionem cepit: *Marsi* quoque a *L. Marcio* & *Caesio Pio* (ita apud Livium legendum conjicit, & recte sane, ut videtur, unicuique ejus hospitator *Jo. Fridericus Gronovius* pro eo, quod vulgo circumfertur, *Caesio Pinna*) praelii aliquot fracti pacem petierunt, & a *Marno* *Emilio* etiam victoria quaedam relata est. Ceciditque circa idem tempus, ut videtur, in praelio *Silo* *Popedius Mariorum* dux, praecipuus totius defectionis auctor. Sed dum ita per Italiam dubiis casibus bellum geritur, & latius defectio serpit, Roma de civitate:

a Liv. epit. 75. b Plin. H. N. L. VII. cap. 43. Aesc. in Or. contra Pis. c. 23. c Idem, epist. 76.

re. factis danda serio agi coeptum est. Nam legem de civitate sociorum ad Populum jam tulerat *L. Julius Caesar*; vel, ut quibuidam videtur, in extremo suo Consulatu Anno sexcentesimo sexagesimo quarto, vel potius *a* in Censura, quam anno sequente cum *P. Licinio Crasso* extra ordinem gessit, ut ex fragmentis tabularum Capitolinarum constat: quinquennium enim a proximis Censibus nondum elapsum erat. Hac *leges Julia* b primum Latinis, qui in fide manserant, civitas data fuit. Mox etiam iis, qui & ferius defece- rant *c*, & minus acriter resisterant, ut *Etruscis* & *Umbriis*; & demum Italiae universae, exceptis *Lucanis* & *Samnitibus*: qui tamen aliquando post etiam voti com- ptes sunt facti *d*. Atque hic fuit exitus belli luctuosissimi: quod, licet non ultra biennium duraverit, amplius CCC millia juventutis Italicae abstulisse dicitur *e*. Ut non immerito dubitasse videatur *Plinius* f, hocne, an civilia bella, terrae Italiae funestiora fuerint. Nam ita juventutem exhausti, & eo necessitatis adduxit Rempublicam, ut tum primum libertini ad militiam conscripti fuerint juxta *Livium* g; de qua re jam antea aliquid monuimus. Novi cives in octo tribus nunc primum praefici triginta quinque additas sunt conjecti *h*: sed tamen paulo post

tti-

a Vid. Sigon. de ant. jure Ital. L. III. c. 2. b Gell. L. IV. c. 4. c Vell. Pat. L. II. c. 26. d App. Alex. L. I. n. 382. e Vell. Patere. L. II. cap. 150. f Hist. Nat. L. II. c. 83. g Epist. 74. h App. Alex. Civ. L. I. n. 379.

162: HISTORIA
tribus ad pristinum numerum sedacte
sunt a...

CAPUT SECUNDUM.

De bello Mithridatico, & cum Rege
Tigrans.

§. 1. Ori.
gobius
belli...

S. I. D Iximus antea b, Romanos victo
Aristonico Phrygiam Major-
rem, quæ pars regni Attalici fuerat, de-
didisse Mithridati Euergeti Regi Pontico;
cui successit filius Mithridates cognomine
Eupator, & Magnus aliquando dictus c.
Hic, non magni faciens domum quod al-
teri creptum a raptore patri suo dona-
tum esset; sive reputans, cras sibi posse
evenire; quod hodie alteri acciderat, ma-
tare bellum contra Romanos coquere ce-
pit; quod postea per multos annos adver-
sus præstantissimos Romanorum duces va-
ria fortuna gessit, cum clarior sæpe major-
que in restaurando bello resurgeret d.
Conditor regni Pontici quondam alius
Mithridates fuerat, (Artabazem vocat
Florus e) cui ab ea re τριτων, hoc est,
conditoris cognomentum adhaesisse vide-
tur f: isque Anigonum unum ex Ale-
xandri Magni successoribus fugiens in
Ponto mortuus est; ubi dominatum a Du-
rio Hyssypis majoribus suis traditum in
regnum.

a Vid. Græchi de com. Rom. L. Lc. 4. b L. VII.
c. 1. §. 2. c Vid. Spanhem, de P. & U. N. Diss.
VII. p. 482. ed. noviss. d Jusf. XXXVII. cap. 1.
e L. III. c. 7. f Strabo L. XII. n. 562. Lucian.
demacrobiis p. 470. edit. Grav.

Pag. 163.

Pag. 190.

regnum venterat. Nam genus suum ad
 gentem e septem Persis, qui *Magnum Smer-*
um interfecerant, referebat. Hæc ori-
 go fuit Regis, qui omnium acerrimo in
 Romanos (nisi Hannibalem forte excep-
 tis) odio flagravat; cum pater ejus tan-
 tes eorum fuisset amicus; ut se *quidam*
quidam dixerit: si fides nummis hodieque super-
 stitibus; in quibus illud cognomen repe-
 ritur asserunt. *Dionysii* etiam cognomen
 habuisse hunc Regem, ab Appiano e tra-
 ditur: qui *Magnum* etiam appellatum
 fuisse asserit. Causa autem belli inter
 eum & Romanos gestæ hæc fuisse Ro-
 mani scriptores tradunt. Confugerat ad
 fidem Populi Romani *Ariobarzanes* Rex
 Cappadociæ opem adversus Mithrida-
 tem Evergetem implorans. Romani Mi-
 thridatem Cappadocia excedere juss-
 erunt: quia jam tum, ut videtur, sus-
 pectam habebant nimiam ejus Regis po-
 tentiam. Et paruit quidem Rex: sed ad-
 versus Nicomedem Pruzæ nepotem, Re-
 gem Bithyniæ, qui avitum regnum ex
 Senatusconsulto acceperat, fratrem ejus
 misit *Secretum* cognomine *Christum*, si-
 ve *Frobum*; qui illud sibi acquisivit. Er-
 go Romani miserunt legationem, cujus
 princeps erat *M. Aquilius*: & *L. Cas-*
sia Afræ Prætori negotium dederunt, ut
 Reges in regna eorum reduceret: nam
 non

A. U.
662.

a *Polyb. l. v. c. 43. Dion. Sic. l. xix. p. 692.*
 App. Michrid. n. 209. b *Vid. Spanh. de P. O.*
U. Num. Diss. VII. p. 482. c Michrid. n. 276.
 d *Ibid. n. 270. e Appian. d. l.*

non bona fide Ariobarzanes restitutus esse videbatur, quippe quum in Prætura Cornelius Sulla (ita quidem Pighius) sed diligentius inspectus Plutarchus docebit, illud post præturam factum fuisse) legatus in Cappadociam missus esse dicitur; qui prompta sociorum opera usus Gordium Mitridatis ducem eiecit, Ariobarzaneque restituit. Anno ergo sequente, quem jam notavimus, legatio illa principe Aquillio missa est: que ipsi Mitridati Eupatori, (hic jam parti Euergeti successerat) injunxit, ut auxilium Prætoribus Romanis ferret: cui mandato tamen Rex nequaquam paruit. Ergo Prætores Regibus a se rediit mandarunt, ut vicinas Mitridatis ditiones incursionibus vexando materiam bello quaerent. Dexeclare imperium abusus non est Nicomedes; licet invitus vicinum adeo potentem laceraret: & quamvis ad *Amastriam* usque (celebris hæc in Paphlagonia urbs fuit) omnia depopularetur, nemo, vetante Mitridate, ipsum prohibuit: ut ita multas & justas bellandi causas Mitridates haberet. Sed digressio demum Nicomede legatores ad Romanum Duces misit; qui paternam amicitiam memorantes de injuriis Nicomedis quaererentur: quibus responsum est, „neque Mitridatem a Nicomede vexari placere; neque Nicomedi bellum inferri passuros“.

§. II.

„a Sulla; m. 453. „ Appian. d. l. n. 177.

§. II. Atque ita jam manifesto se a Populo Romano lesam esse credens Mitridates Ariarathen primum per filium suum Ariarathen regno pepulit: atque inde iterum legatum ad Romanos misit eundem *Pelopidam*, qui jam priorum legationem obierat. Hic multa de injuriis ab amicis Romanorum illatis, & quam injuste eorum defenso susciperetur, conquestus, statim caltris excedere eum iussus, quod oratis ejus insolenti or videretur: Ergo non expectata de tanto bello S. P. Q. R. sententia legati Romanorum Cassius, Aquillius, tertiusque *Oppius* egregiis copiis, & classe, qua eos Ponti custodiebant, instructi bellum Mitridati intulerunt: invenēruntque hostem ab omnibus rebus paratissimum. Ac primum belli facinus Romanos Duces tenuit, cum Nicomedes a ducibus Mitridatis non sine magna suorum strage fugatus esset: ita ut Duces Romani infelici hoc bellum inierint perculli, præsertim cum temere & injussi tantum bellum susceperint. In brevissimo tempore Mitridates tota ditione Nicomedis potitus est: & nique contentus in provincias super Romanis partes, Phrygiæ reliqua, Mysiam, Asiæque incurrit: Laodicenæque, qui *Lycum* fluvium accolunt, (hi sunt, quorum meminit Apollolus *Faulus Cællus* II. 5. & IV. 13. seqq. & ad quos *Sant. Joannes* scripsit epistolam, que legitur

„a Appian. Mirbr. n. 179. b *Ibid.* n. 181. c *Ibid.* n. 183.

gitur *Apocal. III. 14.*) permovit, ut se non tantum, sed Oppium etiam legatum traderent.

S. 3. Res ante Sullam ad-ventum gesta.
 S. III. Is rerum erat status cum anno sexcentesimo sexagesimo quinto L. Cornelio Sullæ bellum adversus Regem Mithridatem est mandatum simul eum provincia Asia; licet domesticis turbis & bello sociali Republica horrendum in modum affigeretur. Fabulosum vero videtur, quod addit Appianus *a*, ob pecunie penuriam Senatusconsultum esse factum, ut venderetur, quicquid olim Rex Numa ad sacrificia Deorum ordinaverat: & quadam ex iis fuisse vendita, atque inde novem millia librarum auri esse confecta: unde enim tantum auri præcis illis temporibus fuisset corrasum; cum post annos quidringentos Rufinus vir Consularis & Dictatorius a Consoribus Senatu motus sit, quod decem pondi *vassa argentea* comparasset? Sed hoc obiter. Vix in Campaniam processerat Sulla, cum lege *Su picii* Tribuni plebis Marius Imperator ad bellum Mithridaticum designatur: a quo initio ortum est atrocissimum illud bellum civile, quod inter Sullam & Marium horrenda crudelitate est gestum: sed cui enarrando locus debetur locus. Mithridates vero hoc ipso tempore *c*, postquam Asiam Romanis, Bithyniam & Cap-

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 167
 padociam Regibus extorsisset, sedebat Pergami, opes, & dominatus, & regna amicis disperiens. Filiorum ejus alter verus imperium in Pontum & Bosphorum, & longe Iareque etiam ultra paludem *Mantim* obtinebat: alter Traciam & Macedoniam jam cum exercitu erat ingressus, dum Duces ejus insulas maris Ægæi ipsi subjicerent. Athenis sedem rerum suarum habebat; ita ut inde gentes vicinas a Romanis abductas ad se traheret. Sed graviore porro & horrendo facinore furcosum suum erga Romanos ostendit *a*; dum per mandata literis arcanis comprehensa omnes Romanos Italosque hospites cum uxoribus, liberis, ceterisque ingenuis domesticis eadem die atque hora per omnes Asiæ civitates interfici jussit: quod tanto cum ardore factum est, ut etiam qui supplices ad statuas Deorum confugissent, inde abducti trucidarentur: ita ut satis appereret, non metu Mithridatis, sed odio profusum internecio in Romanos horrendum id factum fuisse peractum. Octoginta millia civium Romanorum in Asia per urbes negociandi causa dispersa hoc modo interempta fuisse dicuntur *b*. Aquillius cum aliis a Mitylenæis vindictus Mithridati est traditus: quem asino impostum per Asiam circumvexit, suum ipsius nomen proclamare coactum: eique demum aurum liquefactum in os infun-

a Mithrid. n. 185. † 450000. nostrum florenorum, s. 500. putemus in libram auri.

b Val. Max. L. II. c. 9. nu. 4. Vid. Juven. Sat. VI. v. 343. *c* Plut. Sullap. m. 458. C.

a Appian. Alex. n. 185. Vell. Patere. L. II. c. 18. Cl. pro Elacco cu. 25. *b* Val. Max. L. I. c. 2. ex. 3.

infundi iussit, avaritiam ita execrandam Romanis exprobrans. Magnosque inde, Ephesi, Mitylenæ cum summo civium gaudio Rex exceptus est: & alia non pauca Asia loca in potestatem redegit. Contra Rhodiis hoc tempore nihil fidei in Romanos par fuit. Itaque ad eos venerunt, qui pauci Italici generis in Asia superfuerant. Et classis Rhodiorum Mithridatis classem vicit, e-ventu inperato, quod eorum classis numero navium longe inferior classe esse regia deprehenderetur. Terrestres etiam quaidam copias ad Mithridatem navigantes tempestas in Rhodum appulit; ex quibus quadringentos milites ceperunt Rhodii, navibus plerisque exulsi; & a Inorum incenitum oppugnatione etiam feliciter Regem ipsum repulserunt. Dum porro ipsæ muliercule amoribus indulgent, Archelaus ejus Dux Delum & alias Egæi maris insulas expugnat; easque tribuit Atheniensibus, quos jam in societatem suam pertraxerat. Achæos quoque, Lacedæmonios, Bœotos omnes, exceptis *Thespiensibus* sibi adiunxit. Eodem tempore *Mezophanes* a Mithridate cum copiis missus Eubœam partemque Macedoniæ depopulabatur: cui se objecit *Brutius Sura*, (ita enim legendum esse, non *Bretius*, docet *Pighius ad A. U. 656.*) qui legatus erat *Scythii* Macedoniæ Prætoris; eumque maxime repetere cogit. Idem cum *Archelao* & *Aristione* per triduum dubio

a App. Al. d. l. n. 186. b Appian. d. l. iii. 189. Plur. Sulla p. 458.

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 169
dubio Marte pugnavit: sed, dum hostibus accedunt Græcorum auxilia, recedere coactus est.

§. IV. Sed jam Sulla rebus, ut poterat, in Urbe compositis cum egregio exercitu in Græciam traiecerat; tibi Thebæ & tota fere Bœotia pro insita Græcorum levitate statim ad eum defecit. Athenasque confestim & Piræum Athenarum portum Romanis obsedit: eamque obfisione omnibus modis urfit, quod in Urbem redire festinaret. Quod si paulisper sustinisset, urbem, superiorem certe, facile ad deditiorem fame potuisset cogere. Machinarum ergo omnis generis vim ingentem paravit; sacros etiam thesauros Græciæ undique coactos ad usus belli adhibens. Et recte hic observat *Plutarchus*, quantum a majorum modestia jam descivissent Romani, cum & *Quinctius Flaminius*, & *Glabrio Acilius*, & *Paulus Æmilius* templis Græcorum non solum abstinuerunt; sed ultro etiam dona & venerationem iis tribuissent. Neque tantum a Romanis obfisione vexabantur Athenienses; sed etiam *Aristis*, qui urbi præerat, summa & crudelitate & lascivia in miseris civibus leviebat. Tandem senum Atticorum notissima jam ab antiquis temporibus garrulitas & occasionem urbis capiendæ Sullæ præbuit. Excepta enim fuerunt verba senum tyrannum insectantium, quod

Tom. II.

H

a Sulla p. m. 459. b Vid. Acta Apost. XVII. 21. ad Hefod. 107 v. 492.

S. 4. Ro
a Sulla
in Græ-
cia go-
na.

quod aditum ad *Heptachalon*, qui unus locus facile hostibus superabilis esset, statione non munivisset a. Eo ergo loco Sulla in urbem irrupit; eamque, ut erat natura favissimus, cadibus implevit, nec atati, nec sexui parcens; militibusque urbem diripiendam præbens. Merito tamen iratus erat populo levissimo Romanus Imperator, cum durante obsidione assidue ex moenibus convicia in Sullam, ejusque uxorem *Metellam* jecissent b. Arcem non diu postea famo ac siti domitam expugnavit, Aristionemque ibi captum cum multis aliis supplicio affecit. Piræum etiam majore, quam ipsam urbem, labore cepit & incendit, nulli præclaro operi parcens. Inde adversus Archelaum, qui nova auxilia paratum in Thesaliam profectus erat, contendit; eamque ad *Chironiam* Bœotie affectus ingenti prælio profligat; cum hic omnium belli casuum plane imperitus foret. Et impune Romani hostes suos trucidabant, qui in angustissima loca compulsi repugnare non poterant: nec in castra fugientes recipiebantur. Ita ex centum viginti millibus non multo plures, quam decies mille superfuissent; ex Romanis duodecim tantum aut tredecim desideratos fuisse dicunt. Jam autem L. V. c. 5. §. 5. ostendimus ex ratione pugnandi eorum temporum, non adeo illud a veritate alienum videri debere; quæ hic non repetimus.

Ea-

a *Plur. d. l. p. 460. de garullis pag. 505.*
b *Plur. ibid.*

Famam regis cladis, ut fieri solet, multarum urbium, multorumque hominum defectio secuta est; cum Rex præterea & dolore cladis acceptæ, & ipso futuræ defectiois metu atrociter in multos sæviret. Et primum quidem in Gallogræcorum tetrarchas, & quos exiis circa se in amicorum cohorte habebat, iram effudit: quibus occisis præsidia civitatibus eorum imposuit a; quæ tamen a tetrarchis, qui evaserant, inde ejecta sunt. Chiis quoque iratus jam inde, ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, duobus talentorum millibus eos multavit; quæ a *Zenobio* Præfecto regio summa acerbitate exacta sunt; & non minore perfidia. Verum cum etiam Ephesum *Zenobius* venisset, non mitius, ut suspicari licet, cum ea urbe acturus, a civibus trucidatus est. Ephesiorum & Chiorum exemplo permotæ plures urbes a *Mithridate* desciverunt, qui statim exercitu contra defectores misso alios severitate, clementia alios in fide retinere conatus est. Sutorum præterea conjurationem expertus est; ejusque sceleris populares, & alios subinde pullulantes conspiratores summa severitate punivit.

S. V. Sed interea alteram quoque & gravissimam cladem ducibus regii Romani intulerunt. Nam Sulla ad *Orchomenum* rursus castra cum hostibus contulit.

H 2

Cum
S. & Se-
cus
Sulla se
Rege vi-
Gori.

a *Appian. Al. Mithr. n. 200. † Philippianum 1200000.*

Cumque longe superiorem equitatu Archelaum cerneret, multas per campum fossas duxit, quo impeditiore equitatu hostis uteretur. Sed cum praelio commisso Romani segnius pugnarent, Sulla ex aequo desiliit, & proximo signo arrepto inter duas acies proenitit clamitans, *Mihi quidem, milites, hic mori pulchrum est. Vos autem si quis roget, ubi imperatorem prodideritis, mementote respondere*, pugnantem ad Orchomenum. Ita aliis periculo, aliis pudore motis pugnam intaurarunt Romani & egregia victoria potiti sunt: ac postmodum castris hostem exuerunt. Archelaus naviculam nactus Chalcidem trajecit; & quicquid usquam copiarum erat Mithridatis, convocavit prope. Sulla vero cum pitares ex Urbe sevitiam inimicorum ejus *Cinna* & *Carbonis* fugientes in ejus castra concederent, Romam abire desiderabat: praesertim cum etiam uxor ejus *Metella* cum liberis ad eum confugisset. Bellum tamen affectum relinquere non audebat; ita ut avide satis occasionem colloqui ab Archelao oblatam arripuerit: sed indigne tulit; quod moneret eum Archelaus, ut expeditione in Asiam & Pontum, quam moliebatur, relicta ad bellum civile proficisceretur; Regem ei, quantum vellet, argenti, navium, militum praebiturum. Ergo supplex denique oravit Archelaus, ut pacem Mithridati Sulla praestaret: qui in Thessaliam trans-

^a Appian. Al. Mithr. n. 203. Plut. Sullap. m. 465. ^b Plut. Sullap. m. 466.

transgressus hiemabat ^a. Et anno sequente pacem cum Mithridate fecit, ut mandicamus, cum pauca etiam alia praeserimus. Nempe *Cinna*, qui mortuo jam *Mario* solus in Urbe dominabatur, collegam, quem sibi adsciverat, *L. Valerium Flaccum* in Asiam misit cum duabus legionibus, ut pro *Sulla*, qui hostis jam declaratus erat, bellum cum Mithridate gereret. Aderat huic bellicarum rerum imperitissimo *Quaestor* *b* *C. Flavius Fimbria* (hominem longe audacissimum & insanissimum vocat *Cicero* ^c) qui auctoritate apud milites pollebat ^d. Sed lite inter eos exorta, quod nullam honoris *Fimbriae* curam haberet *Flaccus*, hic primum ab altero fugere coactus est; & inde occisus. Ita *Fimbria* se ipsum exercitus Imperatorem fecit ^e; & aliquot pugnas haud quaquam ignave cum Mithridatis filio pugnavit. Atque ipso Rege Mitylenem fugere coacto provinciam inde obire & ordinare coepit. Ab Iliensibus vero exclusus sese videtur: qui ab illo obsessi *Sulla* opem imploraverunt: sed minime denunciationi *Sulla*, qui eum ista obsidione abstinere iusserat, obtemperans in urbem irruit, & crudelissime incolas & urbem afflixit, ne feratissimis quidem rebus parcens; idque eo atrocius facinus visum est, quod Romani Ilienses pro cognatis & ejusdem originis populo haberent. Dicit *Appianus*

H 3 nus,

^a App. Al. Mithr. n. 204. ^b Strabo L. XIII. n. 394. ^c Cic. pro Sex. Rosc. Amer. c. 12. ^d App. Alex. d. l. ^e Ibid. Vell. Par. L. II. c. 14.

nus a, juxta quosdam scriptores inter hanc Ilienſium cladem & veteris Ilſi halofin interceſſiſſe annos mille & quinquaginta, qui calculus noſtro quadraginta octo circiter annis minor eſt.

S. 6. *Fir-
nis L.
belli Mi-
thr.*

S. VI. Cum autem Archelaus, ut jam dictum eſt, pacem jubente Mithridate petiſſet, Sulla, qui ab omnibus rebus imparatus erat, & qui in Urbe jam hoſis judicatus nihil inde accipiebat, in eam conſenſit, modo de conditionibus conveniri poſſit. Petebat autem totius claſſis traditionem; captivorum, transfugarum, fugitivorum omnium dimiſſionem; deductionem praſidiarum ex locis omnibus, quae poſt violatam pacem occupaverat, impenſarum reditorem; utque patrio regno contentus eſſet Mithridates. Atque praſidia quidem deduxit Archelaus; ſed legati, quos ad Mithridatem miſerat, reverſi Paphlagoniam redere negarunt. Ergo Sulla iratus exercitum verſus Aſiam duxit, Lucullo etiam praemiſiſſo, quo legato utebatur. Sed ante quam ad arma iretur inter ipſum Sullam & Mitridatem colloquium eſt habitum: ubi oratione Sullae omnia, quae vel inique, vel ſceleſte Mitridates commiſerat ſumma acerbitate referendis territus Rex pacem in leges Archelaeo oblatas recepit &. Sulla ſtatim Ariobarzancem & Nicomedem arreſſit, eoſque Mithridati reconciliavit. Iniquius quidem tulerunt milites mortem centum quinquaginta milium.

a *Mithr.* n. 206. b *Ibid.* n. 210.

lium civium uno die per Aſiam trucidatorum non acerbius fuiſſe vindictam: ſed excuſavit ſe Sulla, quod Fimbriae deſectioni & Mithridatico bello, ſi vires illi & conſilia junxiſſent, par futurus non eſſet. Sed ſimul ac contra Fimbriam movit Sulla, hic a militibus ſuis relictus ſe net ipſum in caſtris ſuis confodit, & gerime ferens, quod Sulla ab eo ad colloquium invitatus pro ſe *Rutilium* quendam miſiſſet, quaſi Fimbriam ſuo alloquio indignum duceret. Hic exitus primi belli Mithridatici fuit. Sulla communi Aſiae multa viginti milium talentorum dixit a: privatim vero licentia miſti conſeſſa civium domos afflixit: & piratis, ſe praſente, plurimas urbes ex praecipuis vaſtare permiſit &; & tandem in Italian rediit Anno Urbis ſexcentefimo ſeptuageſimo. Triumphavit autem per biduum poſt biennium demum, poſtquam nempe bellum civile ex ſententia conſeciſſet.

S. VII. Sed reliquerat Sulla in Aſia Praetore *L. Licinium Murenam*; cui *L. Lucullus* Legatus Proquaſore eſt additus. (Pater hic fuit iſtius *L. Murenae*, quem defendit Cicero) *Lucullus*, cui cura tributi, quod Aſiae impoſitum erat, exigendi incumbebat, Mitylenis primum tributum detrectantibus, bellum intulit *d.* Atque inde triumpho cupidine occasione novi belli per Aſiam excitandi

H 4

capta-

S. 7. *Bel-
lun Mi-
thridati-
cum II.*

† *Philippicor.* 17000000. a *Plus* Sulla p. m. 467. b *App. Alex. Mithr.* n. 213. c *Vid. Or.* 200 *Mur.* c. 15. d *Plus. Lucull.* p. m. 494.

vit. Præbuit eas, vel præbere vilius est Mithridates, dum & *Colehor* & *Bospornes*, qui ab Imperio ejus defecerant, bello persequitur. Et Colchi quidem filium Mithridatis patri cognominem Regem sibi imponi postularant: eoque imperato statim redierunt sub Imperium. Sed hoc filii sui ambitioni tribuens pater eum necavit; quanquam egregia ejus opera adversus Fimbriam usus fuisset. Nec Ariobarzani solidam Cappadociam reddidisse dicebatur: & Archelaum suspectum habebat, quasi in conditionibus faciendis plus æquo Sullæ concessisset. Hic ergo fuga ad Murenam delatus eum permovit, ut prior Mithridati arma inferret: cumque foedera ipsi objicerentur, ulla se unquam foedera vidisse negavit: neque mirum: nulla enim Sulla conscripserat; sed pactorum executione contentus discesserat. Querelas igitur Romam ad Senatum Rex detulit: & missus est, qui juberet, ut a foederato Rege abstineretur, *R. Calidius*. Verum abunde patet, neque Senatum, neque Calidium ea, quæ fecisset Murena, improbasse; postquam enim diu collocti fuissent, nihil de pristina vehementia Licinius omisit. Ita coactus Rex exercitu contracto Murenam prælio superatum in Phrygiam fugere compellit. Et Sulla indigne ferens, ea quæ ipse egerat, minus rata haberi, *Gabinium* misit, qui Murenam comperceret; & Mithridatem cum Ariobarzane in gratiam redu-

a *App. Alex. Mithr. n. 215.*

reduceret. Atque ita secundum bellum Mithridaticum compositum, & in pacem minime diuturnam futuram mutatum est. Murenam, licet re male gesta, triumphasse ex notis numeralibus fragmentorum Capitolinorum colligitur. Atque ita manifestissimam injuriam Imperatoris sui S. P. Q. P. comprobavit.

§. VIII. Sed Mithridates otium nactus *S. S. Ter-*
Bospornis quidem filium *Archelaum* Regem dedit; Ariobarzani vero non totam restituisse Cappadociam acensatus fuit. *Mithr.*
 Imo *Tigranem* Syrix Regem, generum suum subornavit, ut Cappadociam invaderet, qui inde trecenta millia hominum in *Armeniam* abstraxisse dicitur; & tum primum sibi diadema imposuisse. Urbem, ubi potentia suæ sedem fixerat, *Tigranocertam*, hoc est, *Tigranis urbem* appellavit. Nam, *Kerta Armenis urbs est*, dicit *Hesychius*, *כרתא*, *Kerta Chaldæis*; *Hebrai כרתא*, *Kiriath*. Quando ergo belli iterum contra Romanos gerendi certus esset, cum *Sertorio*, qui reliquas partium Marianarum in Hispania fovebat, societatem inire ipsa jam Italia invadenda cogitans: de quo federe aliquid etiam in historia belli Sertoriani dicendum erit. Leges societatis præcipuæ fuerunt *b*, ut milites
 „ ducesque Mithridati Sertorius mitteret; eorum auxilio occupata Bithynia,
 „ Paphlagonia, Galatia, Cappadocia,
 H s. Mi

a *App. Alex. Mithr. n. 216. b Plur. Sertorio p. 1050.*

„ Mithridati cederet, tria millia talentorum & quadraginta naves Mithridates, „ Sertorio præberet. “ Quin ducent ad Mithridatem Sertorius misit ex senatoriis exsulibus *M. Marium*, qui postea a Lucullo captus & interfectus est: (*Varius* dicit Appianus, quod verius puto) & omni ratione bellum apparabat Mithridates novis etiam auxiliis ex gentibus barbaris contractis. Obierat nuper Bithyniæ Rex Nicomedes, & testamento Populo Rom. regnum suum reliquerat. Hanc ergo Mithridates subito occupat; cum Præfes provincie *Cotta* ignavissimus cum copiis, quas habebat, Chalcedonem confugeret: ubi iis, qui Regem fugiebant, magnam cladem inferri passus est, potius quam ut portis urbis apertis eos reciperet; quin ipse se cum *Atilio Nuro* Præfecto classis diligenter intra urbis mœnia continuit *b*. Verum serius hæc, anno nempe Urbis sexcentesimo octogesimo, facta sunt: nam anni præcedentis Consul uterque ad bellum Mithridaticum missus fuerat; ita ut *Cotta* Bithyniam cum classe, qua Propontidem tueretur, obtineret; Lucullus proprie bellum Mithridaticum cum Cilicia. Lucullus ad bellum profectus primum ad *Cyzicum*, quæ urbs est Mysiæ minoris insule imposita, sed quæ duobus pontibus continenti juncta est, castra cum Mithridate contulit. Ibi *L. Manius*, qui etiam a Sertorio

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 179
torio ad Mithridatem erat missus, sed quæclam salutem jam sibi a Lucullo pepigerat, persuasit Regi, ut Romanis liberum transitum daret: legiones enim Fimbrianas, quæ aliquando cum Sertorio militaverant, propediem in partes ejus esse concessuras. Nam ad montem in quo castra collocare cupiebat Lucullus, una patebat via, quam valido præsidio Mithridates infederat: igitur fallaci consilio imprudenter parens Mithridates passus est, Romanos montem sibi maxime incommo- dum, ipsis opportunissimum munire. Ipse vero *Cyzicum* ingenti molimine oppugnare cœpit *a*: (dum etiam per Duces suos Romanis arma inferret: quorum unum *Eumachium* repressit *Dejotarus* unus ex Gallorum Tetrarchis Romanis amicissimus: quem postea senem admodum apud Cæsarem Cicero defendit, quod hujus vitæ insidias struxisse diceretur.) Sed fortissime repugnantibus *Cyzicenis*, & Lucullo etiam fame hostes suos urgente obsidionem solvere coactus est; licet eam urbem sibi *Asia januam* futuram putavisset *b*. Accessit etiam alia clades, quod magna pars classis ejus cum militibus, quos impugnerat, naufragio contracta est *c*. Et *Triarius* Luculli Legatus *Apameam* (urbs est Bithyniæ ad Propontidem) expugnavit cum magna incolarum strage: alius etiam ejus legatus *Barba* (siquidem recte ita apud Appianum legitur) *Prusiam* & *Nicaam*.

H. 6. Du.

a Plut. Sertorio p. m. 581. *b* App. d. l. n. 219. *c* Strabo l. XII. n. 575.

a Appian. d. l. n. 220. *b* Cic. pro Mur. c. 54. *c* Appian. d. l. n. 221.

Duces quoque tres Mithridatis persecutus *Dianysum* quidem eo adegit, ut venenum biberet; *Varium*, de quo jam diximus, interfecit; tertium *Alexandrum* ad triumphum pompam servavit. Mithridates bis adhuc tempestatem cum magno suo damno passus *Sinopen*, regiam suam urbem *a*, pervenit: & omni conatu e subditis, e sociis, e finitimis exercitum contrahit; licet non unus ex Ducibus ejus Romanos transfugeret *b*. *Luculus* interea *Amisum*, *Eupatoriam*, *Themiscyram*, præcipuas Mithridatis urbes, exercitu in varias partes diviso, oppugnavit: & cum alia parte Mithridatem assidue urgens frumentatoribus ejus magnam cladem intulit: eamque fama majorem ad Mithridatem detulit *c*. Cum ergo de fuga cum amicis consultasset, hi prius fugam arripuerunt *d*; exercitusque universus passim totis campis diffugit. Et capus erat ipse Mithridates, nisi miles prædæ pretiosissime colligendæ intentus occasionem ipsi evadendi præbuisset *e*. Rex fuga ad Tigranem contendit cum duobus millibus equitum: sed ab eo in conspectum non admittus in castellis, vel in agris potius, more regio ali jussus est. Ergo de regno desperans *Bacchum*, vel *Bacchidem* eunuchum misit, qui sorores suas, uxores, concubinas interficeret: exque gladio, veneno, laqueo perierunt.

a Strab. L. XII. v. 547. *b* Appian. d. l. III.
c Id. n. 226. *d* & int. Lucull. p. m. 502.
e Cluverio L. Max. l. 9.

Fuit celebris inter eas *Monime* Nilesia, quod dona Regis splendidissima aspernata, nisi iustus nuptiis illi jungi recusasset. Hæc se diademate e capite detractio suspendit: sed illo rupto, *infelix fasciæ*, inquit, *ne hic quidem mihi eris usui*. Atque ita jugulum obtulit *Bacchidi*. Interea omnes terre præfidiorum præfecti transitionem ad *Lucullum* fecerunt: qui *Amisum* summa *Callimachi* præfecti prudentia & fortitudine diu defensionem, tandem expugnavit: eamque servare conabatur *Lucullus*: sed ignem relictis injicientibus militibus magnam partem conflagravit. Tamen *Lucullus*, cum pars urbis subito effuso imbore servata esset, antequam ex his partibus discederet, eam instauravit *a*, libertate incolis concessa *b*: quod beneficium etiam postea *Sinopensibus* præstitit: nam eam urbem demum cepit, cum bellum *Tigrani* faceret; de quo jam dicemus. Inde ad alias urbes provincie *Asiæ* conversus *Lucullus*, quæ a publicanis & sceneratoribus horrendum in modum vexabantur, horum quidem scelera repressit legibus sane (siquidem ea tempora & mores Romanorum cogitemus) moderatissimis: statuit enim, ne usuræ majores, quam *centesima* *c*, persolverentur; si quæ sortem excessissent usuræ, reciderentur; quam parte n proventium debitoris creditor acciperet; si quis usuras forti adje-

a Plur. d. l. p. 504. *b* App. *Mithrid.* l. III. c. 28.
 † 123. in *causam*.

adjecisset, & sortem, & usuras per-
deret. Ita intra quatuor annos omnia nomina dissoluta, omnes possessiones liberæ dominis suis reddita sunt. Et ita ære illo alieno, quod per multam a Sulla impostam erat contractum, provincia liberata est. Machares porro Mithridatis filius Lucullo coronam auream honoris causa misit; atque ab eo *amicus* appellatus est.

S. IX. Inde Lucullus contra Tigranem movit duas tantum lectas legiones & quingentos equites secum ducens: cum tamen antea *Cleodius* uxoris suæ fratrem ad eum misisset, qui traditionem Mithridati flagitaret: ne traderetur, bellum Regi indiceret. Sed ejus legatio frustra fuit: nisi quod plurimorum ex subditis Tigranis animos ab eo alienavit, tyrannidem domini sui iniquissimo animo ferentes. Tigranes vero alieno sane tempore bellum contra Romanos incepit: nam si hoc ipsi fuisset propositum integro Mithridati se jungere debuerat. Sed Lucullus divina quadam felicitate trajectis Euphrate & *Tigris* fluviis in penitissimam Armeniam penetravit. Nec quisquam Luculli adventum Tigrani indicere audebat: qui enim primus tale quid nunciaverat, crucem habuerat pretium. Tandem primus amicorum ejus *Mikrobarzanes* verum ei dicere ausus, ipse cum modicis copiis repente collectis obvianvire Lucullo est

lò est Julius cumque vivum adducere: sed ab eo primo statim congresso superatus & captus est. Mox Tigranocertam Lucullus obsedit; dum Tigranes regionem obscuro colligeret exercitum. Eoque ingenti coactio, licet Mithridates prælium dissuaderet, instructa acie ad Romanos processit: & paucitatem eorum conspicatus intemptivo & frigidò joco, *Si tanquam legati*, inquit, *venium, mulri; si tanquam hostes; perpauci a.* Et sane, cum ipse CCCM. exercitum haberet, Lucullo vix undecim, vel duodecim millia armorum aderant: qui tamen tantam multitudinem parvo admodum negotio in fugam conjecerunt, & per centum viginti stadia persequuti sunt, nihil quicquam de præda rapientes, prius quam victores reversi essent, ut Lucullus jussisset. Tigranes inter primos fuga evasit. Ex exercitu ejus peditum CM. cecidisse, equitum pauci effugisse memorantur. Et scriptis traditum fuit a *Strabone Philologo in libro Systeriarum*, (hic idem esse videtur, qui *Geographum b*) ipsos Romanos puduisse victoriæ nullo certamine parte, & seipos risisse, quod in abjecta mancipia armis fuissent usi. Mithridates majore magnanimitate erga Tigranem victum usus est, quam quæ ipse a Tigra ne exceptus fuerat: & mox simul novis copiis conferendis incubuerunt. A Partho uterque & Lucullus & Tigra-

A. U. 684.

Tigranes auxilia petierunt: qui utrique pollicitus neutri ea misit. Interea Tigranocertam ceperat Lucullus a Graecis mercenariis, vel, ut alii, a peregrinis quibusdam, quorum major pars Cilices erant, intra moenia receptus *a*. Thesauros ibi regios nactus sibi sumpsit: ita ut nihil mirum sit, unde postea tanto in luxu vivere potuerit, ut inde *Xerxis togas* nomine fuerit notatus *b*. Militibus urbem diripiendam dedit: ubi praeter alias res pretiosas, octo millia talentorum \dagger in pecunia signata fuerunt inventa. Militibus singulis praeterea octingentas drachmas \dagger de praeda dedit. Et summo opere a iustitia & humanitatis laude celebratur Lucullus, quae plurimos barbarorum ipsi adjunxit. Idem facere conatus fuerat Gordyenerorum Rex *Zarbienus*: sed, antequam advenisset Lucullus, cum uxore & liberis necatus fuit. Splendidum ei funus apparavit Lucullus: nec immerito, cum ingentem vim pecuniae, aurique & argenti, frumenti praeterea maximam copiam in thesauro eius invenisset. Quo jure autem haec acceperit Lucullus, & an haeredes habuerit Zarbienus, quibus ea ablata sint, nescio: hoc certe in eo laudatum fuit, quod ita, ne teruncio quidem ex aetario accepto, bellum belli preventibus aluerit *d*. Sed expeditionem Parthicam omisit.

a Dio fragment. L. 35. *b* Plut. Lucull. p. m. 518. \dagger Philippior. 480000. \ddagger Elor. 290. c Pl. p. r. 517. d Plut. ibid.

sit Lucullus, quod contumacibus militibus uteretur: & in Tigranem exercitum movit, media jam aestate, cum antea propter frigus hostium fines invadere non potuisset: sed a barbarorum equitatu male acceptus est *a*. Videtur tamen, idque dicit Plutarchus *b*, aliquoties hostes fudisse cum ad *Artaxata* regiam Tigranis pervenerit. Ibi ei demum cum exercitu Tigranes occurrit, & statim acie victus est, cum etiam Mithridates Ponticus foedam fugam capessisset, ne primum quidem Romanorum militum clamorem sustinens. Sed Artaxata capere non potuit Romanus Imperator, quod sub aequinoctio autumnali milites in illis tractibus montuosis frigus non ferentes, seditionem excitarent *c*. Ergo itinere in meridiem converso *Nisibis* (*Sibir* mendose apud Plutarchum legitur) *Mesopotamia* urbem celebrem expugnavit initio hyemis per totam aestatem frustra tentatam: atque ibi multis thesauris inventis hyemavit *d*. Sed jam fortuna, quae haecenus mirum in modum coepit Luculli favore, eum desistere coepit. Nam & milites molestam sane militiam invitissimi tolerabant; & Romae Tribuni plebis, & Praetor *L. Quinctius* in concionibus suis Lucullum proscindebant, quasi imperii pecuniaeque cupiditate bellum duceret. Et omnium vehementissime in eum invehebatur *e* Clodius ille uxoris Luculli frater, qui moribus erat turpissimis, & de cuius

a Diod. l. b Ibid. p. 513. *c* Plut. p. 514. *d* Dio l. d. *e* Plut. p. 515. Dio l. d.

eius capitalibus cum Cicerone inimicitiis aliisque probris suo loco dicemus; hic enim, exercitum Luculli per nefandum scelus sollicitato, illinc Romam fugerat.

S. 10.

Belli III.
Mithr.
ulterior
narratio.

S. X. Et contumacior fuisset in Imperatore suum exercitus, nisi eo tempore primum *Fabius*, qui regionibus devictis a Luculo Praefectus erat, Thracum maxime, qui in exercitu Romano militabant, & servorum, quos in castris habebat, proditione fuisset victus. Et perissent omnes in uno praesidio, nisi, postquam Mithridates lapide esset ictus (nam ipse, licet septuagenario major, pugnae aderat) a pugna cessante ejus milites Fabio in tutum locum se recipiendi spatium dedissent. Fabio deinde in *Cabiris* obsesso subvenit *Triarius*; cuius metu recessit Mithridates: quem tamen in *Comageno* fugientem insecutus *Triarius* praesidio vicit. Verum anno sequente Mithridates castris *Triario* oppositis omnibus modis eum, antequam *Lucullus* adveniret, ad praesidium irritare contendit: cumque nihil proficeret, castrum, in quo Romanorum impedimenta servabantur, obsedit. Ergo *Triarius* a militibus coactus aciem instruxit; (*Appianus* dicit, illum absente *Lucullo* depugnare voluisse, sed major fides *Dioni*, licet paulo juniori, adhibenda videtur) & infeliciter adeo pugnavit, ut omnes Romani occisione occidendi fuerint, nisi unus ex iis, qui eo

con-

consilio ad hostes transfugerat, grave vulnus Mithridati, cuius colloquium se expectere simulaverat, intulisset. Et hic quidem in ipso facinore exiit: sed tamen, barbaris subito casu perturbatis, Romanorum plurimi perniciem evitarunt. Mithridates collecto animo exercitum ad castra Romanorum admovit: eaque jam deserta reperit. Et licet hoc modo exercitus reliquiae evasissent, tanta tamen strages Romanorum fuit, ut inter cadavera viginti quatuor Tribuni, centum quinquaginta centuriones reperti fuisset dicantur: quem numerum haud temere in alia Romanorum clade desideratum invenias. Interim in Asiam advenerat *Acilius* Consul, quod *Luculus* ab inimicis suis in Senatu protracti ultra iustum tempus imperii accusaretur: atque ita Senatum imperii diuturnitati modum statuendum esse veteri exemplo putavisset. Huic *Luculus* partem militum tradidit: partem, qui jam stipendiis confecti erant, dimisit: ita ut *Lucullus* aliam expeditionem, quod meditabatur, contra *Tigranem* suscipere non potuerit. Plurimum autem in tota hac expeditione *Lucullo* obsuit quod se exosum militibus reddidisset, dum ipse in congressibus esset difficilis, in exigendis operibus militaribus morosus, in poenis irrogandis inexorabilis: & omnino militum animos aut eomitate, aut praemiorum distributione sibi

sibi conciliare nesciret: cum ipse præter ceteros se communem militibus exhibere debuisset, quod per duas hyemes aut in hostico eos hybernare, aut apud socios sub dio esse fecisset. His discordiis dum Romani laborant, Mithridates prope totum suum regnum recepit: cum nec Acilius, quæ ipsi erepta essent, defenderet: neque Lucullus ei obstaret, quod Acilium prope jam adesse causaretur. Neque etiam *Marcus* anni prioris Consul Lucullo auxilium tulit, causam obtendens, quod milites se sequi nolissent. Imo is odio Luculli Clodium rei navali præfecit. Ita ut facile omnivis videre liceat, quantum jam tum a prisca moribus desciverint Romani, cum privatorum & odium & luxus passim occasionebus Republicam bene gerendi anteponerentur. Atque ita Luculli ductu finis huic bello imponi non potuit (licet & ipse & Murena de hoc Rege triumphaverint) cum interim etiam aliis turbis Respublica ageretur: nam illud intelligens Mithridates & proprium suum regnum munivit, & Cappadociam rursus invasit. Ita ut demum tertium bellum cum Mithridate gerendum Cn. Pompejo mandaretur. Verum de eo in enarratione aliarum rerum a Pompejo in Orientem gestarum dicturi sumus: nam nimium jam harum rerum series nos exivit ultra ea tempora quibus bellum civile inter Marium & Sullam est exortum.

CA-

a *Cic. pro L. Lantel. c. 40*

CAPUT TERTIUM.

Bellum civile Marii & Sullæ.

§. I. **C**um bellum sociale adeo jam §. 1. *Orti-*
 Rempublicam afflixisset, ut *go belli-*
 nulla gravior clades ei obvenire posse videretur, longe tamen perniciosius fuit bellum civile, quod inter partes Marii & Sullæ gestum fuit. Patebit illud præcipue, si consideremus non tantum quantum sanguinis ejus occasione fuissem sit; verum etiam, hoc bellum exemplum fuisse, ad quod postea duo alia bella civilia (nam minora hic omittimus) sunt gesta; quibus tandem Respublica plane deleta est, & in unius hominis potestatem concessit. Causa belli fuit, præter horrendam morum & totius Republicæ corruptionem (cujus rei memorandum est exemplum, quod A. U. 664. *A. Sempronius Asellio* Prætor Urbanus in foro sacrificans interfectus est a freneratoribus, quod secundum debitores jus dixisset, ut *delirus ex veteri lege dissolverentur*) præter eam corruptionem, dico, causa præcipua fuit duorum hominum impotens animus, nec in secundo gradu consistere, nec socium dominandi ferre sciens. Nam Marius tum optimatibus omnibus, tum speciatim Sullæ iratus erat, & erat hic ex nobilissima illa *Corneliorum* gente) ipse humili ad-

MO-

a *Liv. epit. 74. Vol. Max. L. 12. c. na. App. Civ. L. 1 n. 382.*

modum loco oriundus a. Et quomodo in optimates animatus fuerit jam diximus, cum de rebus ejus adversus Jugurtham gestis sumus locuti b. Sullæ præterea ex propria causa jam dudum iratus erat Marius; quod, cum Quæstor Marii bello adversus Jugurtham Sulla fuisset, gloriam istius belli confecti magnam partem sibi vindicasset; quoniam ipse a Boccho Rege Jugurtham traditum acceperat; ejusque rei memoriam signis aureis in Capitolio dedicatis conservaverat c. Et idem bello Cimbrico legatus Marii re optime gesta invidiam Imperatoris sui accenderat d. Citiusque discordia inter hos duos in nervum erupisset, nisi validissima illa sociorum Italicorum rebellio domi pacem, licet simulatam, tam diu conservasset. Verum nondum composito plane bello sociali, Anno Urbis sexcentesimo sexagesimo quinto P. Sulpicius Rufus Tribunus plebis, vir disertus, acer; opibus, gratia, amicitii, vigore ingenii atque animi celeberrimus e, & qui antea optimis artibus famam sibi quæverat f, quasi pigeat eum virtutum suarum, subito pravus ac præceps Rempublicam turbare coepit, legesque plures ferre; quæ tamen an omnes perniciose fuerint, dubito. Nam, quid

a Vid. Juven. Sat. VIII. v. 245. b L. VI. §. 3. segg. c Plus. Mariop. 424. & Sulla p. 452. Vid. Vaill. G. Cornel. num. 82. d Ibid. e Vel. Par. L. II. c. 18. f A. Sen. ad Or. I. pro C. Corn. p. 957. ed. Grav.

quid æquius ea promulgatione, ut exiles, quibus causam dicere non licuisset, revocarentur a? Et ipse Cicero acerrimus optimatum fautor, debite etiam de hac causa loqui videtur b, siquidem libri ad Herennium Ciceronem auctorem habeant; de quibus jam olim dubitatum fuit c. Eo etiam referenda videtur lex, ne Senator supra duo milia denariorum æris alieni contraheret. Hanc tamen maxime in-fregerat Sulpicius, cum moriens CCCM. denariorum f. æris alieni reliquisse dicitur d. Perniciosior fuisse videtur lex, qua tulit, ut novi cives & libertini, qui in quatuor tribus urbanas erant conjecti per omnes tribus distribuarentur, & in iis suffragium ferrent e: nam ita veterum civium in suffragiis ferendis auctoritas quammaxime minuebatur. Eoque prætextu libertinis & inquilinis palam jus civitatis venundasse fertur, mensa ad dinumerandam pecuniam in foro posita f. Habebat autem, dum hæc moliretur, satellitum tria milia ex juventute equestri, quos Antifentium nominabat. Quæ omnia arbitratu Marii agere, nec immerito, videbatur. Consules, ut gliscenti malo obviam irent, ferias in multos dies inducunt, ne ita comitia de his rebus haberi possent. Sed eas nihil moratus Sulpicius tumultum excitat, quo Pom-

a Liv. epic. 77. b ad Herenn. L. II. cap. 28. c Vid. Voss. Instit. Orat. L. I. c. 11. f. 190000. flor. d Plus. Sulla p. m. 456. e A. Sen. l. d. Liv. epic. 77. App. Al. Civ. L. I. n. 383. f Plus. d. l.

Pompeji Consulis filius est interfectus .
 Quod autem maxime incendium hoc au-
 xit , fuit lex ab eodem Sulpicio lata ;
*ut C. Mario extra ordinem bellum cum Mi-
 thridate & Asia provincia decerneretur .*
 Nam ita Sulla spes luculentissimi trium-
 phi , summorum divitiarum , immor-
 talis gloriæ adinebatur : quæ omnia in
 adversarium suum in senili corpore am-
 bitionem immanem alentem transfere-
 bantur .

§. 2. Ma-
 rius a
 Sulla
 pulsus .

§. II. Sulla his rebus intellectis statim
 quidem armis decernere cupiebat ; mili-
 tum tamen antea voluntatem sibi explo-
 randam censuit : quos etiam quæstuosam
 adversus Mithridatem expeditionem ar-
 dentibus votis expetere certus erat . Et
 non tantum bono animo esse Sullam mi-
 lites jufferunt : verum etiam Tribunos a
 Mario missos , qui exercitum ab eo ab-
 ducerent , lapidibus obruerunt . Marius
 vicissim in Urbe amicos Sullæ trucidavit ;
 & bona eorum diripuit . Tamen Sen-
 natus , quanquam jam sui juris non es-
 set , legatos misit ad Sullam Prætores
 duos , qui eum procedere vetarent : sed
 hi spoliati insignibus , sibi non posse se-
 ditionem nunciant . Aliis iterum lega-
 tis a Senatu missis , qui Senatum ipsi fa-
 tisfacturum esse pollicerentur , promissæ
 se loco , ubi erat , (erat ad quintum ab
 Urbe lapidem) castra esse positurum .
 Sed vix illi discesserant , quin insecto exer-
 cito insectus Urbem diviso agmine in-
 trat :

erat : cumque missilibus e tectis arceretur
 ignem iis injici jubet , ipse primus face
 ardenti flammam subjiciens : quippe ani-
 mo plane ita obcecato , amicis an in-
 micis damnum inferret , jam ulterius
 non discernerebat . Mariani trepide armati
 Sullanis occurrunt : & tum primum me-
 dia Urbe signis collatis dimicatum est .
 Tandem Mariani , servis frustra per edi-
 ctum ad libertatem vocatis , Urbe expel-
 luntur . Postridie Sulla cum collega
 suo Pompejo concionem advocat , e-
 que , quæ fecerat , coactum se facisse di-
 cit : revocandum autem jam esse ve-
 terem morem , ne quid injussu Senatus
 ad Populum ferretur . Comitibus etiam
 non tributa , sed ex commentariis Servii
 Regis centuriata esse habenda : (nam in
 tributis comitiis omnem vim penes ple-
 bem fuisse jam antea dictum est) & ac-
 cisa multis aliis modis plebis & Tribu-
 norum ejus potentia , trecentos ex omni
 optimatum numero in Senatum allegit ,
 abrogatis antea omnibus Sulpicii actis ,
 quæ quidem serias illas a Consulibus in-
 dictas secuta essent . Inde hostibus suis ,
 Mario præcipue Sulpicioque , & duode-
 cim Senatoribus aqua & igni interdici cu-
 rat , bonis eorum publicatis ; & pretio in
 caput Marii constituto : ingratis sane ,
 cum paulo ante tumultu a Sulpicio con-
 citato a Mario , cu jus potestati se perni-
 ferat , invito quidem Sulpicio , dimissus
 fuisset : qua injuria jam statim Sulla &

Populi & Senatus animum a se averte
 a. Et P. Sulpicius quidem, cum in qua-
 dam villa, vel, ut alii b, in paludibus
 Laurentium lateret, indicio feryi sui re-
 tractus & occisus est e. Servus, ut præ-
 mium promissum indicii haberet, manu
 missus est; & mox ob scelus prodi-
 domini de faxo dejectus. Marius solus pro-
 fugit Ostiam; ibique navem conscendit:
 cum filius ejus patri cognominis in Afri-
 cam jam profectus esset d. Tempestate
 autem factatus Marius Circejos appulit;
 ubi a bubuleis quibusdam est monitus,
 ut se quam celeritate inde proriperet,
 modo enim conspectus illic fuisse equi-
 tes, qui eum persequerentur. Ergo in
 profundam sylvam se coniecit; ibique
 arumnosum in modum pernoctavit: ita
 ut merito acerbissimam ejus fugam vocet
 Cic. de Orat. III. 2. Postero die, cum sa-
 me premeretur, e latebris prorepens se-
 cundum litus perrexit Minturnas: cum-
 que inde vix horæ itinere abesset, con-
 specta ala equitum simul duas naves o-
 nerarias juxta litas navigantes Marius
 conspexit: in quarum alteram vix duo-
 rum servorum opè subnixus evasit. Nam
 mox aderam equites, qui Marium repe-
 rebant: quod quidem a nautis negatum
 est; sed illi tamen paulo post Marium
 monent, ut corporis curandi causa in
 terram exiret: quod cum ille fecisset,
 nihî tale cogitantem in litore destituit.
 Hinc

a Plur. Sullap. 457. f. b Vell. Patenc. L. II.
 c. 19. c Liv. epis. 77. d Plur. Mario c. 426.

Hinc per paludes profundas in tugurio-
 lum tenis eas incolentis irrepit a: a quo
 quidem in loco quodam paludis depressio-
 re occultatus est: sed adventantibus mox
 quibusdam a Terracina equitibus ab eo-
 dem fene metu percusso proditus est. A
 Minturnensibus Marius in custodiam mu-
 lieris privata est traditus; dum, quid si-
 bi faciendum esset, deliberant. Quod tan-
 dem eo rediit, ut delictum sibi esse
 Marium censerent b. Verum missus ad
 eum occidentum eques gente Gallus vel
 Cimber adoo. & voce & vultu Marii; &
 ut videtur, recordatione cladis genti suæ
 illata turbatus est e, ut se abjecto ense fo-
 ras proriperet, non posse se occidere Ma-
 rium, clamitans d. Hic stupor omnes; &
 miseratio viri maximi, Italix quondam
 conservatoris, cepit; ita ut eum incolu-
 mem ad mare deduxerint, & viatico at-
 que vecte instructum imposuerint in na-
 vem publicam. At ille, accessit in Æ-
 neria insula privignum Granium, ami-
 cosque alios, cursum in Africam direxit;
 & prope Carthaginiem appulit e. Obti-
 nebat Africam eo tempore Prætor C. Sex-
 tilius, qui concessit provinciam suam abiste-
 re Marium juri. Sed paulo post demum
 Marius filius hic ad patrem accessit; qui
 apud Numidix Regem Hiersipalem fuerat
 specie honoris detentus: sed evaserat

I 2 mu-

a Juvén. X. v. 276. b Plur. Mario p. 428.
 c Vell. Patenc. L. II. c. 19. d Liv. epis. 77. Val.
 Max. L. II. c. X. n. 6. Appian. Alex. Cév. L. I.
 n. 376. e Livian. L. II. v. 88. seg.

mulierculæ eujusdam auxilio ejus amore capte, quæ ex regis pellicibus erat, vix equites ad eos persequendum a Rege missos elapsus in insulam *Cercinam* non procul a continente distitam a. Interea Sulla hæcenus vindicta, quam sumperat, contentus porro a vi abstinuit b, tutus præsidio exercitus, quem ex Senatusconsulto ad bellum *Mithridaticum* acceperat. Ne autem collega Sullæ Q. Pompejus interea periclitaretur, Italia ei cum exercitu, quem habebat Cn. Pompejus Proconsul (Magni pater) a Populo decreta est. Tulit id ægerime Cneus; tanquam privatus tamen Quinto cessit. Sed hic paulo post a militibus occisus est, indigne quidem ferente, aut indignationem simulante Cn. Pompejo; sed imperium pristinum statim resumente. Sulla vero, qui se non satis tuto in Urbe versari posse credebat, in Asiam ad exercitum profectus est: nam ipsa senserat, Populi animos offensos esse, cum candidato fororis Sullæ filio *Nonio*, licet avunculi commendatione subnixo, magistratum negasset e. Antequam vero proficisceretur, Consulem creat *L. Cornelium Cinnam*, qui, licet Sullæ gentilis, adversarum tamen partium erat, sed iurejurando prius & devotionibus in suas partes adactum. At vix profectus erat Sulla, quæ unum ex Tribunis plebis accusatorem ei subornaverit

a *Plut. Mario* p. 429. b *Appian. Civ. L. I. n. 388.* c *Vid. Vell. Patere. L. II. c. 20. d Pl. Sallast. p. 458. e Plut. Sallast. p. 458.*

rit *Cinna*: qui mox etiam novis civibus pollicitus est, se eos in omnibus tribubus distributurum a; fuitque suspicio, eum trecentis talentis f acceptis corruptum fuisse b. Opposuit se ei alter Consul Cn. *Ottavius*, & Cinnam frustra servos ad pileum vocantem Urbe excedere coegit. Huic ex auctoritate Senatus Consulatus abrogatus est; eique suffectus est *L. Cornelius Merula Flamen Dialis*, sive *Sacerdos Jovis*, venerandum apud Romanos nomen. Inde dum *Cinna* totus est in sollicitandis Campanis, Consules Urbem maniant: & summa industria bellum parant. Cn. etiam Pompejum Proconsulem exercitum adversus socialis belli reliquias ad mare superum habentem prope ad auxilium patriæ revocant. Nec debuit sibi *Cinna*: sed ipse largitionis exercitum, qui ad *Nolam* erat, corruptum in partes suas traduxit: & Consulatus insignibus resumptis, ipsoque *Mario* cum aliis exsulibus revocato ex focis, vel novis civibus triginta legionum numerum complevit.

§. III. Circa idem tempus *Marius* in portum *Hetruriz* *Talmonem* invehctus e paucis diebus idoneum exercitum contrahit, plurimis ad nomen celeberrimi Imperatoris confluentibus. Venim licet *Cinna*, cui se cupide junxerat *Marius*, quod cum Sullæ suspectum sciret, eum Proconsulem appellasset missis ejus magistratus insignibus; tamen sordidatis & squalidus,

a *Vellej. loc. prox. cit.* f 180000. *Philipp. b App. Alex. Civ. I. n. 389. c Plut. Mario p. 429.*

dūs, eodemque habitu, quo ab Urbe
 profugerat, incesit, horrendam iram a-
 nimo volvens: & nisi eadem ac sangui-
 nem spirans. Tres inde simul exercitus
 Roman. admoverunt, quibus, præter
 Mariam, *Carbo*, *Sinna* & *Sextorius*.
 præerant; & occupata Ostia, aliisque lo-
 cis vicinis Urbem commeatibus inter-
 cludere cœperunt. Octavius interea in
 Urbe sincere quidem, sed Imperite Rem-
 publicam administrabat: cujus rei exem-
 plum dicam; quod, cum moneretur, ut
 servos manumitteret, *se ea civitate ser-
 vos donaturum, quæ leges defendens Ma-
 rium arcebat*, negaverit. Verum Metel-
 lum, qui reliquias socialis belli contra
 Samnites administrabat, revocarunt Con-
 sules: at dum illo cunctatur Samnitium
 postulata admittere, Marius quicquid pe-
 tabant pollicendo eos in suas partes per-
 traxit. Et eodem fere tempore in Ur-
 bem admissus fuit *Ap. Claudio* tribuno
 militum, cui Janiculi custodia mandata
 erat, eum recipiente. Sed tum qui-
 dem & Marius & Cinna, qui etiam ir-
 ruperant, repulsi sunt. Verum cum quo-
 tidie & servitorum pars magna, & imæ
 plebis famem metuens ad Marium tran-
 sisset, Senatus iterum legatos de pace ad
 Cinnam misit: & mox etiam alios,
 qui cum eo, ut cum Consule agerent,
 illud tantum petentes, ut *injurando
 caveret, se a cadibus temperaturum esse*.
 Cinna jurare quidem recusavit; ceterum
 satis.

satis benigne legatis respondit. At Ma-
 rius, qui tacitus Cinna aditabat, vultus
 tristitia satis animi sevitiam declarabat;
 urbemque intrare sibi licitum non esse
 dicebat, nisi lege ei exilium abrogatum
 esset. Verum egregius legum observator,
 statim ac tres vel quatuor tribus iustra-
 gum tulissent, Urbem intravit: ac mo-
 per dilectos servos, quos circa se habe-
 bat (*Bardiaco* vocabant, vel *Bardico*,
 nescio an a Populis quibusdam Illyrici,
 qui aliis *Verdi* dicuntur) obvium quem-
 vis interfecit. Et idonea causa aliquem
 interficiendi istis sevitia ministris, erat,
 si salutaris Marius non resalutasset, quæ
 admodum ita *Q. Ancharius* vir Præto-
 rius sub ejus oculis interfectus est. Et
 nihil illa victoria fuisset crudelius, nisi
 mox Sullana eam esset consecuta. Igitur
 cum aliis cæsus est Octavius, vir le-
 nissimi animi: & ejus primum Consulis
 caput pro rostris est expositum. Et Cisse-
 næ quidem sevitia multo jam sanguine
 effusa tabescebat: sed Mario quotidie si-
 tis sanguinis augebatur. Itaque nullo
 prorsus, neque Deorum, neque homi-
 num respectu satellites ejus passim se-
 viebant: occisorumque capita pro rostris
 spectaculo exponebantur; quod primum
 in Octavii capite, ut dixi, factum fuit:
 & in M. Antonii oratorum ejus ætatis

I. 4. diser-

a *Plin. l. præc. d. b. Plin. l. p. 431. c. Cæ.
 Fam. v. 9. Plin. H. N. III. c. 22. d. Vellej. l.
 II. cap. 22. Lucan. l. II. v. 98. seq. e. App. Al.
 n. 393.*

200 HISTORIA
 infertissimi, (Vide Cicero. de Cl. Or. c. 36. seq.) quique A. U. 654. Consul, anno vero 656. Censor fuerat, factum esse, indignatur Cicero a: parum cogitans, eandem se sortem manere: & quidem cum a M. Antonio hujus nepote proscriptus esset. Merula a Cinna abdicare coactus in cis venis ipsa Deorum altaria (Flaminem Dialem fuisse diximus) cuore suo perfudit b. Post quem flaminium illud vacavit ad annum Urbis 743. c nam Julius Cæsar, quem Flaminem Dialem destinatum dicit Suetonius d., antequam inauguraretur a Sulla videtur esse dejectus e: vel, Sulla ei clam adverteant, plane non obtinuit, ut Plutarchus tradit f. Nec vacat recensere alios, (C. & L. Casares, Crassorum patrem & filium, Babium & Numitorium per forum unciis carnisficum tractos g) nisi quod Q. Catulum, cui consecrati belli Cimbrici gloria cum Mario communis erat, (sed ex cujus glorie æmulatione odium maxime Marii meruerat h) silentio præterire non possum. Nam etiam hunc, licet amici deprecarentur, neque incolumem fortunam, sed exilium & fugam i; mori iussit. Inclusit se Catulus cubiculo recenti calce illito; ibique exitiali hausto spiritu expiravit. Florus k è τετραπολόγος, eum

a De Orat. L. III. c. 3. b Flor. L. III. c. 11. c Vid. Dion. L. 54. f. d Jul. in. e Vid. Cl. Burmann. ad Vellej. L. II. c. 43. f Jul. Cæs. p. m. 707. g Flor. L. III. c. 21. h Vid. Vid. Supr. L. VII. c. 7. i S. C. Cic. Tuscul. Quæst. L. V. c. 19. i Id. de Orat. L. III. c. 3. k L. III. c. 21.

REIPUBLICÆ ROMANÆ LIB. VIII. 107
 eum ignis haustu se ludibrio inimicorum exemisse dicit. Plurimæ quoque cades & rapinæ committebantur ab istis Bardiaris militibus ac servis; qui & obvios passim sternebant; & in domos irrumpeudo prædas inde egerebant a: donec ipse Cinna & Sertorius eos per quietem Gallico milite cinctos ad unum omnes confodere fecerunt. Nec cessatum est a crudibus ante quam Sulla, confecto bello Mithridatico, cum legionibus adesse nunciaretur. Ita ut merito Plutarchus, de Mario, ut de flagello Dei in Romanos; loquatur b:

§. IV. Ergo septimum consulatum in init sine comitis ullis Marius cum Cinna secundum Consule; & ipsis statim Kalendis Januariis Licinium quendam Senatorem de saxo deiecit c. Vellejus Patertulus d. Sex. Lucillum vocat, & Tribunum plebis anni præcedentis: non enim puto, ut multi, de diversis personis agi. Sed hinc Sullam adesse cum victore exercitu, seque ipsi cum collecticia & seditiosa manu imparem esse cogitans curarum oneri succubuit. Vigilisque evitandis ad intempestivam temulentiam se convertit. De morte tamen ejus auctores variant. Porphidonius Philosophus Marii familiaris, cum metu futuri & pondere præsentis in lævibus dolorem, pleuritidem vocant, incidisse refert. Alii sponte & inedia vitam finivisse narrant. Quidam plane ad insaniam præ-

S. 4. Marii septimum consulatus & finis. A. U. 667.

a App. Civ. L. I. n. 395. b Plut. de severa unum. vid. d. p. m. 553. c Liv. v. 30. d L. II. c. 24.

ambitione. redactum voluit. Quidquid sit, certum est, fortunæ inclinationem, aut ejus inclinandæ metum ipsi exitio fuisse. Nec etiam de die mortis ejus certum est; nisi quod primo septimi consulatus mensē mortuum constet. Suffectus est ei *L. Valerius Flaccus*, alius ab illo *Flacco*, qui *A. U. 656*. cum *M. Antonio* Censor fuerat: & qui hoc anno *667*. Princeps Senatus lectus est. Hic legem tulit turpissimam, ut dicit *Vellejus*, quajussit, ut debitoribus suis creditores quadrantum solverent; five quartam partem pro sorte tota. *6*. Alia etiam lex nummaria eodem anno lata est a Pratore *Mario Gravidiano* c: (*Marii* senioris fratris adoptione filius erat *d*) sed; quid ea sancitum fuerit, vix patet; nisi quod ex collatione locorum ex *Cicerone* ex *Plinio* & citatorum colligi videatur, aliquid tum de pondere, tum de puritate metalli constitutum fuisse: cum *Cicero* dicat, *nummum illis temporibus ita jactatum fuisse, ut nemo posset scire, quid haberet*. Verba, que nuper regno vicino quadrare potuissent.

§. 5.
Cinna
de
natio

§. V. Ut vero solus in Urbe & Italia dominaretur *Cinna*, *Flaccum* collegam in *Asiam* cum duabus legionibus, ut *Sulla* succederet, misit; quemadmodum capite *præc.* §. 5. vidimus f: ubi etiam diximus.

a *L. II. c. 23* b *Vid. omn. Gronov. de pec. vot. L. IV. c. 5. c Cic. de Offic. II. 20. d Vid. Cl. P. rizon. anim. hist. cap. 3. p. 98. e H. ff. Nat. L. XXXIII. c. 9. f Vid. O. Vell. L. II. c. 24*

ximus, a *Quarstore* suo *Fimbria* fuisse interfectum. Tunc *Cinna* collegam sibi in consulatum, & quidem in biennium adscivit *Cn. Papium Carbonem* a, hominem fædum & crudelem: Hi duo, ingentem statim belli apparatus fecerunt; & summa quidem, ut in rebus trepidis, celeritate; & cum in clarissimos quoque flagitiose fœverent, major *Senatus* & nobilitatis pars in *Græciam* ad *Sullam* confugit: ita ut in ejus castris species quædam *Senatus* haberetur. Accesserat etiam, ut dictum est, *Metella* *Sullæ* uxor cum *Libris* suppliciter orans, ut patriæ laboranti subveniret. Et sane hoc toto fere tempore, quo *Cinna* & *Carbo* Rempublicam oppræsserunt; nihil magni momenti, nec publice, nec privatim gestum est; nisi injurias & oppræssiones pro rebus gestis numerare velimus. Delectibus tamen habitis totam *Italiam* ad bellum concitarent: sed nihilominus per *L. Valerium Flaccum* *Senatus* Principem & alios, qui concordiam studebant; effectum est, ut legati ad *Sullam* de pace mitterentur b. Et *Cinna* etiam a delectibus cessare jussus, pollicitus quidem est, se in potestate *Senatus* futurum c: sed interim peragrata cum collega *Italia* conscribunt; copias; easque in *Liburniam*; tanquam sibi *Sulla* occursuri, trajiciunt. Et, quamquam etiam *Sulla* legatis de concordia fancienda a *Senatu* missis respondisset, se *Senat*

I. 6.
39. tui

a *Liv. epit. 83.* b *Liv. lib. C. Appian. Civ. L. I. n. 397.*

, cui dicto audientem fore, si cives a
 Cinna pulsi restituerentur; eaque
 conditio Senatui iusta videretur, tamen
 per Carbonem factionemque ejus, cui
 bellum magis conducere videbantur, non
 conveniret, effectum est. Jam autem Car-
 bo solus Consulatum gerebat, cum Cin-
 na ab exercitu suo, quem invitum coge-
 bat naves conscendere & adversus Sullam
 proficisci, interruptus esset; quod qui-
 dam Pompeji culpa factum dicunt, qui,
 sibi ex crimine quodam & calumnia me-
 tuens, se cito castris subduxerat: unde ru-
 mor pervasit, interfectum a Cinna adole-
 scentem esse; & inde Cinna a quodam ma-
 nipuli ductore est occisus a. Habuerat
 quidem Tribunorum plebis comminatio-
 nibus territus comitia Consularia Carbo;
 sed semel & iterum augures obnuncian-
 do ea in alium diem rejecerant b. Mi-
 serat interea aliam adhuc (ut videtur
 saltem; nam possent haec etiam ad illud
 Sullae responsum, de quo diximus, re-
 ferri) legationem Sulla, qua se quidem
 facile passurum esse nunciabat, si Respu-
 blica salutem inimicis suis concedere vel-
 let: ceterum, se nunquam amicum fore
 iis, qui talia perpetrassent facinora: ex
 quo responso sans patebat, cum de tyran-
 nide occupanda consilia agitare, cum et-
 iam sibi omnino omnia, & dignitatem
 pristinam, & opes, & sacerdotium, & si
 quem alium honorem habuisset, illibata
 resti-

a *Plut. Pomp. p. m. 621.* b *Appian. Civ. L.*
II. n. 398.

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 205
 restitui postulare. Sed haec legatio, cum
 Brundisii de morte Cinnae & insecutus tur-
 bis audivisset; statim ad Sullam reversa
 est. Et merito: nam, & Senatusconsultum
 erat factum, ut omnes ubique exerci-
 tus dimitterentur, ut ita justior adversus
 Sullam causa esset, quem id recusaturum
 esse, erat certissimum: & ut majoribus
 auxiliis, & plurimum favore Carbo suble-
 varetur, videtur effecisse, ut libertini in
 quinque & triginta tribus distribuerentur
 a, cum haecenus ex lege Sempronia in
 tribu Esquilina omnes, qui servitum
 serviissent, conjicerentur. Ab omnibus
 etiam oppidis Italiae colonisque obsides
 exigere voluit b, ut fidem eorum contra
 Sullam obligaret; sed consensu Senatus
 prohibitus est. Et in Africa etiam prae-
 lebant factio Carbonis & partes Mariana;
 cum *Q. Metellus Pius*, qui partes optima-
 tum secutus erat, ibi bellum moliens a *C.*
Fabio Hadriano, qui Praefectus pro Praetore
 Africam obtinebat, pulsus esset. Is autem
 Fabius haud diu postea, cum provin-
 ciam crudeliter admodum & avare admini-
 straret, Uticens in pratorio suo vivus ex-
 flus est: nec quæstio ulla Romæ de ea re,
 nec in provincia est habitata.

§. VI. At Sulla rebus in Graecia & Asia
 compositis, & vestigali iis regionibus,
 quod æqualiter penderetur, descripto a; in
 Ita-

*S. G. Ad-
 ventus
 Sulla in
 Italia.*

a *Liv. L. XLV. c. 15.* b *Liv. epit. 84. c Cicero
 Ver. L. I. c. 27. L. V. c. 36. Liv. epit. 86. Val.
 Max. L. IX. c. 10. n. 2. d Cic. pro Flacco c. 15.
 e ad Quint. fr. L. I. ep. 1.*

A. U. 670. Italiam trajecit cum exercitu sexaginta
 circiter millium A. U. 670. ubi primus
 Metellus Pius, ille qui Africa pulsus e-
 rat, cum modicis copiis ad eum accessit
 & paulo post Cn. Pompejus a trium &
 viginti annorum adolescens, qui postea
 Magnus dictus est. Hic privatus difficili
 illo tempore exercitum trium legionum
 conscripserat b; quibus praefuit, & tem-
 optime ductu suo gessit e, non latibula
 quaerens; sed lentis itineribus hostes pre-
 mens, licet a tribus ducibus, totidemque
 exercitibus urgeretur: ut merito magni
 honores adolescenti haberentur d. Et soli
 huic adventanti de sella assurgere, & cap-
 put aperire Sulla solebat e: veste nempe
 a capite reducta: nam laciniam togae con-
 tra ventum, aut aetsum saepe in caput re-
 jiciebant Romani f. Jam porro omnis no-
 bilitas ad Sullam veniebat; ita ut deserta
 prope Urbe in castra iretur g. Qui au-
 tem in Urbe manserant & plebs & proce-
 res, cum & saevum Sullae ingenium nos-
 sent, & atrocium in illum injuriarum sibi
 essent conscii h, cum Consulibus omnia si-
 mul summa & alacritate & industria, ut
 in tanto periculo par erant, contra Sullam
 parabant: nec fecellit eos opinio de cru-
 delitate Sullae concepta, cum, praeter ma-
 ximam multitudinem in praetis extorum,
 a reli-

a reliquis etiam nullam injuriam victor ab-
 stinuerit. Videtur nihilominus, praeter
 eam legationem, quam jam diximus, alios
 adhuc legatos misisse Sulla ad C. Junium
 Norbanum, qui cum L. Cornelio Scipione
 Asiatico eo anno Consul erat; ut de pace
 agerent. Sed, eos a Norbano violatos fuisse
 narravit Livius; ut ex ejus epitoma 85.
 liquet. Cum eodem Norbano primum
 omnium signa contulerunt Sulla a &
 Metellus Proconsoles; & victus Norba-
 nus moenibus se Caput includit b. Inde
 Sullam & Scipionem inter Cales & Tean-
 num de auctoritate Senatus, de suffragiis
 Populi, & de jure civitatis leges inter se
 & condiciones contulisse. certum est e;
 sed cum res convenire non posset, &
 Sulla castra Scipionis oppugnaturus es-
 set, sollicitatus per emissos a Sulla mi-
 lites exercitus Consulibus universus signa
 ad Sullam transfudit d. Scipio inops con-
 filii solus cum filio in tabernaculo de-
 prehensus est; quos Sulla incolumes di-
 misit e. Et similibus artibus Norbani ex-
 exercitum, sed frustra, tentavit. Imo Con-
 sulum copiae quotidie augebantur; cum ab
 ultima Italia, & Gallia etiam Cispadana
 eo confluerent milites. Eodem hoc tem-
 pore Capitolium in incertum cujus culpa
 incensum; conflagravisset.

§. VII. Anno Urbis sexcentesimo septua-
 gesimo

S. 7. Ma-
 rii ju-

a Plut. Pomp. p. m. 621. b Liv. epit. 85.
 c Cic. pro lege Manil. c. 10. d Cic. Phil. V. c.
 16. e Plut. Pomp. p. m. 622. f Prae. polit. p.
 806. g Sall. fragm. L. V. Hist. f. Vid. Lips. de am.
 phist. c. 20. g Liv. epit. 85. h App. Al. Civ.
 L. l. c. 399.

a Id. nu. 401. b Plut. Sull. p. 469. c Cic.
 Phil. XII. c. 11. d Liv. de epin. 85. e Appian.
 n. 402. Vell. Par. L. l. c. 25. f App. Civ. L. l.
 m. 402. Augusti. de civ. D. l. 24.

gelimo primo Consules per vim facti sunt
C. Marius Marii sextum Consulis filius
 & *C. Papirius* Carbo III. Hic Marius an-
 nos circiter viginti quinque aut viginti
 sex habuisse videtur *a*; & ab Appiano per-
 errorem cum *C. vel M. Mario Gratidiano*,
 qui hoc anno iterum Prator fuit, con-
 funditur: de qua re vide erudite differen-
 tem magnum Magistrum meum Jacobum
 Perizonium, loco jam antea ad margi-
 nem adscripto *b*. *Livius* quidem, hunc
 Marium ante annum vigesimum aetatis
 Consulem factum dicit: sed vel ipse, vel
 qui periochas libris ejus addidit, aut fal-
 sus fuisse, aut corruptus esse videtur;
 cum etiam Auctor *de viris illustribus* an-
 nos ipse viginti quinque tribuat. Eo anno
 primo vere, ad *Aesis* fluvium, qui Um-
 briam a Piceno separat, acerrime consi-
 derunt *Metellus* & *Carinus* Carbonis le-
 gatus: *Metellum*que, qui succubuerat,
 assecutus Carbo obsidebat, cum cognovit
 collegam Marium magno prelio ad *Sa-*
visportum fuisse victum *c*. Locus hic fuit.
Latii circiter *Siggiam*, ut dicit *Plutarchus*:
 ubi magnis quidem animis concursum
 est: verum, cum in ipsa pugna quinque co-
 hortis & duae turmae signis abjectis ad *Sul-*
lam transissent, plane victi Mariani fu-
 gam Praeneste arripiunt. Praenestini vero
 primos quidem intromiserunt: at veriti,
 ne victores simul cum victis irrumperent,
 por-

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 209
 portas clauserunt, Mariumque demisso
 sine subdixerunt in moenia. Igitur eo-
 rum, qui exclusi erant, magna caedes est
 facta, praecipue Samnitium: quibus, ut
 perpetuis Romani nominis hostibus Sulla
 parci vetuit. Urbem Praeneste Sullae jussu
 obsedit *Q. Lucretius Osella*; qui ex Ma-
 riana factione anno praecedente Prator ad
 Sullam transfugerat *a*. Nam hoc verius
 videtur, quam, quod dicit *Appianus b*,
 eum tum adhuc Equitem Romanum fuisse;
 & Sullae jussu postea occisum, quod
 ante Quaesturam & Praeturam Consulatum
 contra leges peteret. Marius autem rebus
 desperatis, ne inimicos sibi superstites re-
 linqueret, ad *Damasippum* Praetorem Ur-
 banum (*L. Junius Brutus Damasippus*) re-
 diebatur, ita ut male *Schegius* ad *Velle-*
jum Paterculum L. II. cap. 26. Appianum
 culpet, quod *Brutum* hic Praetorem re-
 censeat) mittit, jubens, ut convocato Sen-
 natu inimicorum praecipuos interficeret.
 Et diligenter Consuli mandato paruit
Damasippus: interfecitque *L. Domitium*,
 & *Q. Scavolam* Pontificem Maximum,
 qui, *temperantia prudentisque speciem*,
 ante simulacrum Vestae trucidatus est *c*.
Divini humanique juris auctorem cele-
berrimum eum vocat *Vellejus d*. Perit
 quoque *P. Anistius*, vir *Edilicium* Prae-
 toris *Gn. Pompeji e*, *C. Carbo* Prae-
 torius

a Vid. *Voss. ad Vellej. L. II. c. 26* b anima-
 do, *Hist. c. 3. p. 98. seq. c* *Vell. Patert. L. II.*
c. 26. d *Sullae, m. 469.*

a *Vell. Pat. lib. c. 27. b* *Civ. L. II. 413. c* *Cic.*
de N. D. L. III. c. 32. d *pro S. Rosc. Am. c. 12.*
Liv. ep. 86. d *L. II. c. 26. e* *Plut. Pomp. sum.*
620. seq. Cic. de cl. or. c. 90.

torius frater patruelis Cn. Carbonis tertium Consul: a: & ut videtur, alii. Interea Sulla cum exercitu Urbem Romanam ingressus est b: & continuo inimicorum suorum bona h: se subiecit, se inimicorum suorum impietate cœtum id facere, conquestus. Sed mox rebus, ut tempus sinebat, ordinatis ad profligandas belli reliquias Clusium contendit: dum Duces sui hinc inde varias clades inimicis suis inferent. Et ipse apud Clusium dubio eventu cum Carbone per integrum diem pugnavit: & paulo post ex subsidiis, quæ Carinati Carbo mittebat, duo ferme millia cecidit. Et Pompejus octo legiones (nimius quidem hic numerus videtur) ad Marium obsidione Prænestina eximendum a Carbone, duce quodam Marcio, missas multis caesis dispersit. Ipse etiam Sulla auxilia sociorum ad Marium liberandum tendentia transitu angustiarum, per quas fossa aditus patebat, prohibuit: neque postea etiam Damasippus a carbone missus penetrare per eas potuit: & Lucretius præterea eruptionem tentans intra Prænestina moenia conclusus est. Per eosdem dies Metellus Carbonem & Norbanum acie superavit: & Lucanorum legio sub Albinovano militans audita Metelli victoria ad eum transit, invito quidem suo ducore. Sed hic tamen paulo post impunitatem a Sulla pactus, si memorabile aliquod facinus edidisset, legatos

tos Norbani, aliosque duces Carbonianos ad convivium vocatos (Norbani, licet invitatus, non venerat) C. Apustium & Flavium Fimbriam trucidavit. Norbanus nemini potro fidens in Rhodum aufugit; ibique paulo post, Rhodias, an Sulla exposcenti eum traheret, deliberrantibus, in medio se foro confixit. Præterea tota Gallia Cisalpina ad Metellum defecit: & Lucullus contra alium Narbonianum exercitum prospere ad Placentiam pugnavit. Igitur Carbo de ulteriore successu desperans, quanquam magnæ adhuc partium vires erant, ignavo animo Consul cum amicis in Africam per fugiam, Exercitus ejus reliquit (nam a Pompejo etiam ingenti clade erat imminutus) in suam quique patriam diffugerunt. Cum vero Duces Matiani & Samnites, (nam metu judiciorum Itali ad bellum excitabantur) Lamponius præcipue atque Pontius Telesinus, se Marium obsidione liberare non posse, vidissent, ad ipsam Urbem armam convertunt; cum Telesinus, erendam delectamque Urbem, vociferaretur; adiciens, nunquam desuturos vapores Italia libertatis lupos, nisi sylvam, in quam refugere solerent, esset excisat. Ibinceps sane de summa rerum ad ipsam portam Collinam certamen factum est. Et inclinatum demum ad vesperam die dextrum Sullæ cornu vicit: fufum finistrum ad portas Ufugit; sed a senioribus, qui custodiam Urbis

a Cl. Perizon. anim. hist. c. 3. p. 96. b App. Al. Civ. L. 1. n. 404. c Appian. d. l. n. 405.

a Appian. d. l. 407. b Cic. Offic. L. II. c. 21. c Vellej. L. II. c. 27.

bis curabant, dimissa cataracta multi oppressi sunt. Reliqui necessitate coacti praelium instaurant: & post primam denique noctis horam aciem hostium in fugam vertunt, magna eorum multitudine caesa: inter quos etiam ipse Telestinus cecidit. Utrunque ad quinquaginta milia desiderata esse dicuntur. Captivorum supra octo milia fuerunt: quos Sulla, quia maxima pars Samnitium erat, sagittis confixit. Telestini, Marci, Caninatis capta abscessa obsecris Sulla iussit ostendi. Tum omni defensionis ulterioris spe abjecta Marius per cuniculum erumpere tentavit: sed frustra, licet de mortis ejus genere non consentiant auctores ^a. Sunt, qui sua manu, sunt, qui concurrentem ictibus cum minore fratre Telestino una obsecro & erumpente occubuisse prodiderunt. In ejus caput ad se relatum turpiter cavillatus esse Sulla dicitur: idque eo fuit turpius, quod tantum virum fecerit, ut eo occiso demum *Felicitas* nomen sibi sumere ausus fuerit: & felicitatem hujus diei perpetua ludorum Cirensium memoria honoraverit. Romanis ibi inventis veniam dedit, aliorum, mulieres quidem & pueros dimisit incolumes; sed viros interfecit; oppidumque illo seculo opulentissimum diripuit. Norbæ urbis incolæ, cum *Emilius Lepidus* eo per proditorem intronissus esset, vario mortis genere se ipsos perdidit, igne tectis subito. Atque ita

in

^a Vell. *ibid.*

in Italia quidem bellum confectum est: §. VIII. Pompejus inde a Senatu, vel a Sulla potius missus est, qui bellum in Africa & Sicilia contra Carbonianos prosequeretur ^a: cum prius inductus esset ^b: ut dimissa uxore *Auristia* privignam Sullæ *Emilianam*, licet ex alio marito *M. Glabrio* jam uterum gestaret, uxorem duceret. Atque ita *Antistia*, quæ Sullæ causa patrem amiserat, & matrem (nam hæc audita eade matris necem sibi conceperat) ignominiose & misere mariti adibus expellitur. Sed ea paulo post ex partu decessit. Statim ac in Siciliam pervenisset Pompejus, *Perpenna*, Marianarum partium Dux, ipsi insula cecidit. Et impotenter in ea insula potestate usus est Pompejus, cum & alios ne in conspectum quidem admissos tolli mandaverit: & Carbonem vincitum coram tribunali suo adduci passus non, nisi acerba oratione increpitum, occidi iussit. Quamquam alii dicunt, eum necesse habuisse in hostes Sullæ, apertos præcipue & claros animadvertere: in ceteris, quotquot licuerit, latentibus connivisse; imo quorundam fugam adjuvasse. Inde literis a Pompejo acceptis in Africam trajicere subetur ^c: ubi *Domitius* exul tyrannidem exercere dicebatur. Ibi statim septem millia virorum, qui ab hostibus defecerant, ad eum transeunt. Cum autem acies infestas

§. 8. Ge-
bra in Si-
cilia &
Africa.

^a Liv. *epit.* 89. *Appian.* d. l. 409. ^b *Plur.*
Pomp. p. 623. ^c *Plur.* l. d. p. 624.

vestas uterque Imperator statuisset, largus cum vento imber exortus est: ita ut eo die praelium non expectans Domitius receptui canere iuberet. Suam id occasionem ratus Pompejus raptim hostes invasit; iisque magna strage fufus Imperator consalutatur. Pompejus vero, cum honorem se accipere, donec starens hostium castra, negavit: atque ita adverſe parti victoriam extorquet. Cecidit in praelio ipse Domitius. Urbes, quas ille tenebat, partim vi, partim ditione in potestatem concedunt. Rex Hiabas Domitii foederatus captus est; ejusque regnum Hiempsali traditur. Et porro omnis provincia Africa intra quadraginta dies per Pompejum ordinata est: ita ut jam nimis successibus suspicacem Sulle animum laesisse videatur. Ergo iustus est exercitum dimittere extra unam legionem, cum qua Uticæ successorem praestolaretur. Sed aperte ad illud mandatum exercitus fremuit; & vix Pompeji enixissimis precibus a defectione prohiberi potuit: qui inde statim ad Sullam profectus est. Huic autem jam allatus fuerat nuncius, defecisse Pompejum: verumtamen, cum omnes eum benignissime recipere videret Sulla, etiam ipse obviam progressus Magni cognomine Pompejum salutavit: idque etiam posteris Pompeji adhaesit. Et passus est, quanquam fere invitus, ut ad huc Eques, necdum Senator Romanus triumpharet.

§. IX.

2 Vid. Suet. Caes. 35. & Claud. c. 27.

§. IX. Victoria jam pulcherrima potestus Sulla crudelitate eam, qua major in nullo unquam homine fuit, inquinavit. Urbem & Italiam caedibus implevit. Octo millia deditur in villa publica in campo Martio trucidavit. Novem millia dicitur Aur. Victor, septem Seneca b & Augustinus c, sex Plutarchus. Modestior est Dionysius ab Halicarnasso d, qui quatuor tantum millia ponit; & eum, quod mirum est, hic sequitur Florus. At omnem fidem superat Valerius Maximus e quatuor legiones ita trucidatas fuisse. Aecidit autem, ut eodem tempore Senatum in aede Bellonæ, quæ in Campo erat, Sulla haberet. Cumque ad vocem tantæ multitudinis, quæ loco angusto jugulabatur, attoniti sedissent Patres, Sulla, Hoc agamus, inquit, P. C. seditiosi pauculi meo iussu occiduntur f. Proscripti: porro Senatores quadraginta; Equites Romanos mille sexcentos g. Florus duo milia electos dicit h ex ipso equestris ordinis flore ac Senatus, qui mori iuberentur. Sed exempla sevitæ in singulos homines patrata ut hic memoremus necessarium esse non puto: hoc dixisse sufficiat, caedibus innumeri Urbem fuisse repletam, cum etiam ex privatis simulatibus plurimi connivente Sulla, aut concedente occiderentur i.

Pro-

a Liv. epit. 88. Flor. III. 27. b de Clem. l. 12 c de civ. Dei L. III. c. 28. d L. V. cap. 77. e L. IX. c. 2. n. 1. f Senec. d. l. Plur. Sullap. m. 471. g Appian. L. l. n. 409. h L. III. c. 21. i Plur. Sullap. m. 472.

§. 9. A-
lla Sul-
la post
villam
riam.

Proscripserat enim ita, ut percussori primum cadis bina talenta, sive, ut Romano more loquar, quadraginta & octo sestertia† persolverentur; etiam si servus dominum, aut patrem interfecisset filium. Imo, quod omnium erat iniquissimum, etiam liberos & nepotes, proscriptorum infamia notavit, bonis omnium publicatis: idque non tantum Romæ, sed etiam per omnem Italiam. Et plures bonorum causa, quam vel iræ, vel odii, occidebantur: sic, ut unum tantum proscripti hominis demum exemplum, *Q. Aurelius*, vir a Republica remotissimus, atque hæcenus tantum publica mala ad se pertinere reputans, quatenus aliorum miseris tangeretur, in forum veniens inter alia proscriptorum nomina etiam suum reperit: & nihil aliud prolocutus, quam: *Heu! mihi fundus Albanus procurat necem*, interemptus est, cum paucos tantum passus inde progressus foret. Afferebantur autem illo proscriptorum capita quotidie ad Sullæ domum, ut nempe percussores statum ibi premium acciperent. Memorandum hic est obiter intrepidi adolescentuli *M. Catonis* (æquius nobis memorandi) ingenium. Quartum decimum is tum annum agens a Proceptore *Sarpedone* frequenter donum Sullæ salutandi ejus causa ducebatur, (id paucis supremi honoris loco dabatur) quæ impiorum sedibus tunc comparari poterat, ita assidue illustrum inter-

† Flor. 3600. a *Plin. Appian. ad. ll.*

interfectorum capita inde efferebantur, non sine occulto gemitu spectantium. Rogavit ergo Proceptorem *Cato*, *Itane hominem quid ita nemo interficit? Quia*, inquit *Sarpedon*, *metuunt eum magis, quam obervat. Quin tu ergo mihi, respondit Cato, gladium adisti, ut eo interempto patriam e servitute in libertatem vindicem*. Simulque vultum ejus fortissima indignatione adeo incensum vidit *Sarpedon*, ut deinceps illum, nisi diligenter excussum, ad Sullam ducere non aude- ret. Neque sanguinem tantum stitebat Sulla: sed ipse hæc, cui proscriptorum bona subiciebat, indignissimo prioris tantæ fortunæ, & tanti decoris, quod sibi jam acquisiverat, fastigio facinore, presidere solebat. *b, prædam suam se vendere, dicere ausus c.* Nec minus impotenter uxor ejus *Metella* infelicium proscriptorum bonis inhiabat. Ita ut nihil mirum sit, hujus *Metellæ* filium *M. Emiliam Scaurum* incredibili prolixo profusione pecuniam traxisse & vexasse; de qua videri potest *Plinius* a locis in margine citatis; & præcipue, quæ narrat e de theatro in ædificata *Scauri*, (Anno Urbis 695. *Ædilis* fuisse videtur f) & ad paucorum tantum dierum usum structo; quod opus vocat, *maximum omnium, quæ nunquam fuere humana manu*

Tom II

K

facta,

a *Plin. Cat. Min. l. m. 780. b Cit. pro Archib. c. 10. c Id. offic. L. ll. c. 8. d L. XXXII. c. 7. XXXVI. c. 2. XXXVII. c. 1. c. L. XXXVI. c. 35. f Id. colligit. Pigh. ex Cit. pro Sext. c. 5.*

falla, non temporaria mora, *uenerunt etiam aternitatis destinazione.* Et pramiserat, nescire se, an Scawri *Ethiicas maxime prostraverit mores civiles, majusque fuerit Sulla malum tantapriuigii potentia, quam proscriptio tot millium.* Dum ita grassatur Sulla, ut tamen speciem Reipublice superesse ostenderet, Urbe excedit, dum Interrex comitiorum habentorum causa creatur. Neque minus tamen iussu ejus creatus est *L. Valerius Flaccus*, cum literas de ea ad Valerium non tantum, sed etiam ad ipsum Senatum perferislerat: itique statim ad Populum tulit, ut *L. Cornelius Sulla Felix Dictator diceretur.* Hanc vero legem Cicero sapius & merito iniquissimam vocat *b*, & *dissimillimam legis*, quod ceteris in ciuitatibus tyrannicis insistentis leges omnes extinguuntur, atque tollantur, hic Reipublica tyrannum lege constitueris. Nempe ad leges ferendas comitia Interrex habere non poterat; quod ille per trinundinum ante comitia promulgari debent, cum interregia potestas quinque tantum dies penes eundem Senatorem esset. Neque creatus est Dictator, ut olim fieri solebat, in sex menses: sed donec res urbanas, Italicas, totiusque adeo Imperii Dictatoria per annos centum viginti *c*: nam ultimus Dictator fuerat *C. Seruilus* Anno U. 511. Ergo viginti quatuor fascibus prelati in forum

a Appian. Civ. L. I. n. 412. *b* Agrif. III. c. 2. *Vid. ennd. de Leg. L. l. c. 15. ad Agr. L. I. X. n. 18. v. 15. ed. Grav. & Plur. Sull. f. m. 473.*

forum Sulla processit *a*: quia nempe in Dictatore duorum Consulium imperium erat *b*. Voluit tamen, ut eodem tempore etiam Consules crearentur: sicutque more solito in comitiis facti Consules *M. Tullius Decula, Cn. Cornelius Dolabella*: cum nihilominus omnis potestas, penes solum Sullam esset.

S. 10. Atque is sane Republicam novis legibus firmavit, quae ab eo *Cornelius Sulla* dicuntur: quarum quaedam ad Republicam ordinandam, quaedam magis propriae ad judicia constituenda spectabant. Praecipuas quam brevissime potuerimus recensebimus. Jusfit ergo, ut, lege Domitia *c* quae ante viginti duos annos lata fuerat, abrogata, jus Sacerdotum creandorum iterum a Populo ad collegia transferretur *d*. Ut collegia Pontificum & Augurum augetur *e*, & ut pro Decemviris sacris faciendis Quindecimviri fierent. Nam cum *A. U. 671.* quo Capitolium arsit, adhuc fuerint Decemviri *f*, & tempore Cicerois Quindecimviri fuerint *g*, ad Sullam convenientissimum hujus sacerdotii auctus numerus refertur *h*. Hac de sacerdotiis. De magistratibus, Ne quis

a Appian. Civ. L. I. n. 412. *b* Cic. de Leg. I. III. cap. 3. *c* Vid. Suet. Ner. cap. 2. *d* *Vid. Ascen. ad Div. in Verr. cap. 3. Dion. Cass. L. 37. pag. 27. ed. reg. 1548. & Liv. epist. 39. f* Dion. Hal. L. IV. cap. 62. *g* Famil. L. VIII. n. 4. *h* *Vid. Duvoisin. de Rep. Rom. L. II. p. 103. ed. P. v. c. b. 1597.*

Præturam ante Quæsturam, neve Con-
 sulationem ante Præturam peteret a. Ut
 quotannis viginti Quæstores partim
 Populi suffragio, partim Consulium
 lectione crearentur b. Ne quis Tribu-
 natum plebis, nisi Senator peteret;
 neve, qui eum magistratum gessisset,
 aditum ad superiores honores habe-
 ret c: qua ratione eos, qui paulo
 essent ambitiosiores a Tribunatu peten-
 do deterrebat. Nam nihil ipsis præter
 dudam intercessionem reliquerat d, om-
 ni potestate legum ferendarum ademp-
 ta e: & simul cavebat, ne tanta digni-
 tas in infimè sortis homines, ut antea sa-
 pe factum fuerat, conferretur. Et sane
 potestate sua sepe Tribuni abusi fuerant.
 Nam, ut specimen unum & alterum dux-
 erunt audaciam eorum proferamus A. U.
 623. C. Atinius Labeo f. Tribunus plebis
 Metellum Macedonicum Censorem de sa-
 xo iussit deici, quod ab eo Senatu oje-
 ctus fuerat, cum jam bona ejus consecra-
 set g: & ægre Metellus Tribunum reperit,
 cuius intercessione eriperetur. A. U. 649.
 Cn. Domitius Tribunus plebis M. Am-
 ilio Scæuro Principi Senatus multam ir-
 rogavit, quod ejus opera facta multa
 P. R.

a Cic. Phil. XI. c. 5. Appian. Civ. L. I. n. 111.
 412. b Tac. Ann. XI. c. 21. & forte ellici potest
 ex Cic. in Vat. c. 5. c Acon. ad I. pro Corn. p.
 959. 970. ed. Cræv. App. L. I. n. 413. & 11.
 445. d Cæf. de B. C. L. l. c. 5. & 7. e Liv. epit.
 89. f Plin. H. N. L. VII. c. 44. g Cic. pro de-
 mo. l. 47.

P. R. deminuta esse diceret; sed revera
 iratus erat ipsi, quod ab eo in collegium
 Augurum cooptatus non esset a. Et va-
 terum scripta volventi similia plura oc-
 current. Sed redeamus ad leges a Sulla
 latas. Tulie potro, ut octo Prætores
 quotannis crearentur: (hactenus sex
 tantum fuerant) licet alii a Sulla decem
 creatos tradant. Sed optime hunc nodum
 videtur solvere Vir eruditionis plane sin-
 gularis Jo: Vincenzius Gravina b, qui de-
 cem creatos Prætores putat, si Senatus
 jurisdictiones & quæstiones non gemini-
 set: nec alieni jam olim ab ea sententia
 tum Sigonius c, tum Gruchius d fuisse vi-
 dentur. Senatum præterea exdibus ex-
 hautum ex equestri ordine supplevit alle-
 ctis in eum trecentis ex præcipuis equiti-
 bus; tribus comitis suffragia de uno juo-
 que colligens. Plebi inveniit ex pro-cri-
 ptorum servis florentissimum quemque li-
 berate prius & civitate donatum, plu-
 quam decem millia, qui omnes Cornelii
 de ejus nomine dicti sunt; ut tantum
 numerum plebejorum hominum semper
 ad natum suum paratum haberet. Et
 præterea favore militum Prætorianorum
 subnixus erat, quos in agros urbium a
 se proscriptarum colonos deduxerat e.
 Nam municipia Italie splendidissima, Spo-
 letium,
 K 3

a Acon. ad Cic. pro Scæuro vers. a primo
 40. b de orru & prog. jur. civ. L. I. S. 38. ed.
 Eips. c de ant. jur. prov. L. II. c. 1. d de comi-
 Rom. L. l. c. 2. e Liv. epit. 89. Appian. Civ.
 L. I. n. 413.

lertium, Interamnium, Volaterras, Praeneste, Florentiam sub hasta vendiderat a: licet etiam plures alias colonias deduxerit; de quibus hic latius agere instituti nostri non est.

Et hæc quidem leges præcipue Reipublice ordinationem spectarunt; sequentibus iudicia constituta sunt. Nam tulit Sulla, „ Ut iudicia essent penes ordinem „ senatorium b; utique ex iudiciis selectis nemini amplius quam trium resciendi potestas esset. „ Utique ex rei „ hominis voluntate clam vel palam „ sententiam ferrent iudices d. De Magistratibus, „ Ne quis magistratus exite „ de provincia, educere exercitum, bellum sua sponte gerere, in regnum exterrum in iussu S. P. Q. Romani accedere vellet e. „ De corruptis iudicis f; de falso, quam testamentariam etiam vocat Cicero g; quia maxime cavebat, ne testamentum falsum supponeretur h: licet etiam de pecunia non adulteranda similibusve fraudibus caverit, unde summaria etiam dicitur i. De ficiariis & veneficiis k; a cuius legis poena exceperat eos, qui prosperis occidissent, eaque de causa pecuniam ex arario accipis.

a Flor. III. c. 21. Cic. pro domo c. 30. b Vid. Cic. pro Cluent. c. 56. 57. Ascen. argum. divin. in Verr. c. Cic. in Verr. L. II. cap. 31. d Id. pro Cluent. c. 27. e Id. in Pif. c. 21. f Id. pro Cluent. c. 57. g in Verr. L. II. c. 42. Vid. Orl. l. 6. §. 1. ff. de extr. crim. & tit. de L. Corp. de falsis. hl. §. 5. §. 3. ff. eod. l. Cl. Verr. L. II. c. 42. k Tributa ff. h. s.

cepissent: quos tamen postea Cæsar inter ficiarios habuit, cum Iudex quaestionis ut videtur, A. U. 691. Prætori, cui quaestio de ficiariis obtigerat, operam navaret a. Legis Cornelie de iniuriis meminit Ulpian. l. 5. pr. ff. de injur. & alibi eod. tit. Legem etiam de repetundis prioribus legibus severiorem tulit; ut ex Cicerone L. I. in Verr. c. 9. b elicitur. De lege Sumptuaria dictum est S. L. VII. c. 1. §. 1. De provinciis, „ Ut qui ex Seta „ tusconsulto provinciam haberet, hæc „ lege etiam haberet Imperium quoad in „ Urbem introisset c. „ eademque lege sumptus a sociis magistratibus provincialibus præbendi ordinati sunt d. Alias etiam leges minoris momenti volentes præterimus; unum hoc addentes, quod observare potuisset Appianus e, cum ipsam rem narret, Sullam prætextu increpandi post tot ærumna Populum adduxisse in Urbem athletas, & cætera ludicra; quibus Græci in Olympiis utebantur. Nam revera hoc egit, ut ita Populum a virtute & cura Reipublice abducitum his ludicris animum oblectare summignaret: eodem fore modo ac quondam ex consilio Crassi cum Lydis egit Cyrus f; quodqua in iustati postea sunt Principes Romani g: unde tantus Populi furor

K 4

circa

a Suor. Jul. c. 11. b Vid. ibi Grav. P. Manut. dell. c. 22. c Cic. Fam. L. I. m. 9. d Ibid. L. III. n. 10. e Civ. L. III. 412. f Herod. L. I. c. 155. g Vid. Dion. Cass. L. 34. med. §. p. 362. ed. reg. A. 1548. Juv. VIII. v. 118. III. v. 223.

cirea ludos increvit; quatenus a posterioribus scriptoribus sepe memoratur. Nec, puto, hodie Venetorum republica id consilium negligit; ut nec alii quidam Principes. Ultimam, quod de rebus a Sulla gestis narrantum, Alexandrinos spectat: quibus Regem dedit *Ptolemaum Alexandrum* Anno Urbis 672. vel sub initium sequentis: quo Sulla iterum consul fieri non recusavit: forte ut aliquam adhuc formam Reipublicæ superesse ostenderet: vel potius, ut se brevi omni potestate abdicaturum esse doceret, cum sub Dictatore ceteroquin Consulibus nihil opus esset: & puto illum jam tum id animo agitasse. Nempe mortuo *Ptolemao Lathyo* defecerat in Ægypto viriſis Regum stirps. Ergo Sulla misit hunc *Ptolemaum Alexandrum*, qui alterius *Ptolemai Alexandri* filius, *Ptolemai Evergetis* secundi nepos erat: sperans, se ex regno opulentissimo multum auri collecturum esse. At hic, cum insolentius regnaret, nono decimo regni die ab Alexandrinis occisus est: eique successus est alter *Ptolemaus Alexander* cognomine *Philadelphus* superioris Alexandri frater b. Sed de rebus Ægypti in sequentibus plura videbimus.

S. II. His tot ac tantis rebus, aliis præclare, pluribus crudeliter gestis, interfectis factio-

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 225
factionis adverte Senatoribus noBaginta, & in iis Consulibus quindecim; Equitibus vero Romanis bis mille sexcentis, si exules ejus ordinis annumeremus a, privatorumque civium ingenti numero; (ita ut merito nobilitum *paucissimum* dicitur b) & tot aliis præterea omnibus suis bonis exutis, privatus Sulla esse sustinuit, Consulibus prius creatis *P. Serviliis*, qui postea *Isauricus* dicitur est, & *Ap. Claudio Pulchro*. Et statim licitoribus a se abire iussit privatus cum amicis in foro ambulavit, non sine totius Populi admiratione: præcipue cum paratum se esse dixisset, rationem actorum suorum, si quis expetiisset, reddere c. Et serunt fuisse adolescentem, qui eum domum abeuntem conviciis prosequeretur: ad quæ nihil aliud responderit, quam, *Efficiet hic adolescens, ne quis posthac sponte talem magistratum deponat*. Quod dictum post non ita multos annos eventum verissimum esse docuit; cum Cæsar eundem magistratum adeptus deponere eum noluerit, *Sulla literas nescivisse* dicitur, qui *Drusianam* deposuisset d. Sed Sulla in *Campanum* prædium suum concessit; atque ibi venatu partem & piscatu se oblectavit; partim turpissimo exoletorum, & famosarum meretrices, cum mulieribus scenicis, & aliis id genus hominum de die potans e. Tandem vero anno sequente:

K. 5) ultio.

a Vid. Appian. Civ. L. I. p. 414.
b Vid. Rospert. ad syn. Besfeld. min. p. m. 231.

a Appian. d. l. n. 415. b Tacit. Hist. L. II. c. 38. c Appian. n. 415. Plur. Sullap. m. 473. d Suet. Jul. c. 77. e Plur. p. m. 474.

ultio divina eum invasit: ita ut putrefactum totum corpus ejus in pediculos solveretur: licet tamen a negotiorum administratione non penitus absteret. Nam decem ante obitum diebus *Putolanis* leges, quibus Rempublicam suam gerent, scripsisse dicitur. Et pudice mortis suae *Granium* quendam e magistratibus *Putolanorum*, qui pecunia, quam municipio debebat, solutionem differre spe propinque mortis Sullae dicebatur, se coram laqueo occidi imperavit: ita in ipsa fere morte levitatem exercens. Nam ut ipse magistratus, vel Princeps reorum supplicis adiret, licet nostris moribus receptum, dignitati eorum minus convenire videtur. Dum autem negotio illi intentus Sulla prae ira vociferatur, & corpus jactat, magnam vim sanguinis profudisse, & nocte sequente morte obiisse dicitur anno aetatis sexagesimo exacto *a*. Cadaver ejus, multum reluctante *Lepido* Consule, per Italiam in lectica aurea & certo Regum apparatu Romam perlatum est: atque ibi celeberrima plene pompa funeris in Campum Martium delatum, & ibi crematum *b*. Voverat id Sulla, ne idem sibi fieret, quod *Mario*, cujus sitas reliquias apud Anienem dissipari iusserat: idque eo magis notandum est, quod *Hadrienus* in gente *Cornelia* sepultura cadaverum obtinuerunt

a. Nam.

a Appian. Civ. L. l. v. 416. *b* Ibid. n. 318.
c *Cic. de L. II. cap. 22. Vg. Max. L. IX. cap. 22. sup. 1.*

a. Nam male quidam hinc eliciunt, ante Sullam nulla cadavera apud Romanos fuisse cremata; cum ejus rei mentio jam in *Legibus XII. Tabularum*; & alibi occurrat *b*. Hic finis fuit Sullae, viri sane fortis: sed qui superbia, avaritia, crudelitate omnes homines suae aetatis superavit: & qui horrendum illud proscriptiois exemplum in Rempublicam indaxit. Ita ut merito, Sullam victoria sua Rempublicam afflixisse vi veritatis victus *Cicero* dixerit *c*; quem tamen optimatum partibus addictum fuisse jam vidimus, & porro videbimus.

CAPUT QUARTUM.

Bellum civile Lepidi.

QUO anno Sulla obiit Consulatum gesserunt *M. Aemilius Lepidus*, & *Lutarius Catulus*; qui statim inter se differentes universum etiam Populum in partes traxerunt. Lepido obrigerat provincia Gallia Transalpina: sed antequam eo proficisceretur, legem promulgavit, qua proscriptos a Sulla revocari, & illa ejus omnia rescindi jubebat: Et jure sane egisse videtur Lepidus, quod quidem proscriptos attinet; cum plerisque eorum & praecipue eorum liberis manifestissima

K. 6.

cer.

a *Plin. H.N. LVII. c. 54. b* *Vid. Kirchmann. de Fun. L. I. c. 20. c* *Vid. eum de Or. II. c. 6. & in Cuij. III. c. 10. d* *Flor. L. III.*